

Geografski aspekt turističke valorizacije Sicilije

Malešević, Stefani

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:786719>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet Ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

STEFANI MALEŠEVIĆ

GEOGRAFSKI ASPEKT TURISTIČKE VALORIZACIJE SICILIJE

Završni rad

Pula, rujan, 2021. godine

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet Ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“

STEFANI MALEŠEVIĆ

GEOGRAFSKI ASPEKT TURISTIČKE VALORIZACIJE SICILIJE

Završni rad

JMBAG: 0303035590, izvanredni student
Studijski smjer: Turizam

Predmet: Turistička geografija svijeta
Znanstveno područje:
Znanstveno polje: Geografija
Znanstvena grana: Društvena geografija
Mentor: Doc.dr.sc. Nikola Vojnović

Pula, rujan, 2021. godine

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile
u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi
na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

UVOD	3
1. GEOGRAFSKI POLOŽAJ	4
1.1 Geografski položaj	4
1.2 Prometno geografski položaj	5
1.3 Turističko geografski položaj	6
2. PRIRODNO GEOGRAFSKA OSNOVA SICILIJE	7
2.1. Reljef	7
2.1.1. Vulkani	8
2.2 Otoci	10
2.3 Klimatska obilježja	12
2.4. Hidrogeografska obilježja	14
2.5. Biogeografska obilježja	16
3. ZAŠTIĆENA PRIRODNA BAŠTINA	18
3.1. Park prirode Nebrodi	18
3.2. Park prirode Alcantara	20
4.3. Nacionalni park Etna	21
4. KULTURNO POVIJESNE ATRAKCIJE	22
4.1. Palermo	23
4.1.1 Palatinska kapela	24
4.1.2 Corleone	25
4.2. Catania	26
4.3. Ragusa	27
4.3.1 Ragusa Ibla	28
4.4. Agrigento	28
4.4.1 Dolina hramova	29
4.5. Trapani	31
4.5.1 Marsala	32
4.6. Messina	33
4.6.1 Katedrala Duomo	33
4.7. Enna	34
4.7.1 Vila Romana del Casale	35
4.8. Caltanissetta	35
4.9. Siracusa	36
4.9.1 Noto	37
4.9.2 Ortygia	37

5. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA	38
5.1 Ekoturizam.....	39
5.1.1 Park Madonie.....	40
5.2 Eno-gastronomski turizam.....	41
5.3 Wellnes turizam	43
5.4 Manifestacijski turizam	45
6. TURISTIČKI SMJEŠTAJNI KAPACITETI, DOLASCI I NOĆENJA	46
6.1 Vrste smještajnih kapaciteta	46
6.2 Turistički dolasci i noćenja.....	48
ZAKLJUČAK.....	50
LITERATURA	51
SUMMARY	56

UVOD

Predmet istraživanja ovog rada je Sicilija, najveći talijanski otok koji se svojom kulturnom raznolikošću može usporediti s čitavim jednim kontinentom.

Cilj ovog završnog rada je u turističko – geografskom kontekstu opisati Siciliju. Pretpostavka odnosno hipoteza rada je turistička atraktivnost Sicilije kao destinacije, odnosno da promatrani otok sa svojim antropogenim i prirodnim atrakcijama, blagom mediteranskom klimom i samim time dugom kupališnom sezonom, ima pogodne preduvjete za razvoj turizma. U radu se koriste sekundarni podaci iz literarne građe o povijesnim, geografskim i turističkim značajkama Sicilije, te znanstveni i stručni članci, internet stranice koje su povezane s tematikom rada. Prilikom pisanja rada korištene su metoda analize, sinteze, deskripcije, indukcije i dedukcije.

Sicilija je najveći otok u Sredozemnom moru i sastoji se od devet pokrajina koje većinski nose nazive većih gradova otoka. Palermo je glavni grad ove autonomne regije. Smještena izvan "čizme" Italije, Sicilija je poveznica između kontinentalne Europe i Afrike. Otok je bogat poviješću: na Siciliji postoje najbolje očuvani grčki hramovi na svijetu, rimski mozaici, katedrale normanskog razdoblja, barokne palače i spomenici. Čitav je sicilijanski teritorij bogat umjetnošću, kulturom i tradicijom, stoga je važno napomenuti da se na Siciliji nalazi čak 7 atrakcija koje su smještene na UNESCO – v popis svjetske baštine. To su: Dolina hramova, Villa Romana del Casale, Eolski otoci, barokni gradovi iz Val di Nota, nekropola Pantalica, vulkan Etna i Arapsko-normanski Palermo i katedrale Cefalù i Monreale. Turističkoj privlačnosti ovog otoka doprinosi i najveći vulkan u Europi, Etna čiji tokove lave stoljećima oplođuju zemlju, što podupire obilje agruma i vinograda. Siciliju karakterizira obala koja sadrži stotine dugih pješčanih plaža, posebno u Taormini i San Vito Lo Capo koji je ujedno i dio većeg prirodnog rezervata. Raznovrsnu unutrašnjost Sicilije karakteriziraju brdski gradovi i ravnice koje su naglašeni planinskim lancima poznatim po proljetnom cvijeću i divljini.

Počevši od uvodnog dijela, drugo poglavlje govori o geografskom i turističkom prometnom položaju i njegovoj važnosti za turističke tokove. Treće poglavlje govori o prirodnoj geografskoj osnovi Sicilije, odnosno geomorfološkim obilježjima reljefa, vulkana, otoka, flore i faune, koji u

određenoj mjeri čine prirodno atrakcijsku osnovu ovog otoka. Zatim će se opisati zaštićena prirodna baština i njene sastavnice. U petom poglavlju, ujedno i najopširnijem, obraditi će se kulturno povijesne atrakcije prema pokrajinama da bismo bolje mogli razumjeti turističku ponudu ove destinacije. Nakon ovoga poglavlja navesti će se selektivni oblici turizma, kao što su ekoturizam, eno-gastronomski, wellness, te manifestacijski turizam. Posljednje poglavlje govori o turističkim smještajnim kapacitetima te dolascima i noćenjima. Svrha poglavlja je prikaz turističke ponude i potražnje kroz statističke podatke za promatrane godine. Zaključak će sadržavati osvrt na cjelokupan turizam, prirodne i antropogene atrakcije koje ponudu Sicilije čini bogatom i raznovrsnom.

1. GEOGRAFSKI POLOŽAJ

U narednom poglavlju osvrnuti ćemo se na sam geografski položaj Sicilije, zatim prometno geografski položaj koji je kroz povijest oduvijek bio od strateške važnosti. Jedan od značajnijih čimbenika za razvoj turizma je svakako povoljan geografski položaj te atraktivna prirodno geografska osnova. Iako, povoljan položaj može biti značajan, on sam po sebi nije atrakcija. Odnosno, blizina emitivnih tržišta i prometna povezanost bez atrakcijske osnove nije dovoljna za dugoročan i održivu stopu rasta određene destinacije. Posljednje potpoglavlje se odnosi na turistički prometni položaj koji je izrazito bitan za obradu teme ovog rada kroz prizmu atraktivnosti promatrane turističke destinacije.

1.1 Geografski položaj

Sicilija je najveći i najgušće naseljeni otok u Sredozemnom moru, veličine 25.708 km² i 5,1 milijuna stanovnika. Palermo je glavni grad autonomne regije, sa više od 650.000 stanovnika i peti najveći grad u Italiji nakon Rima, Milana, Napulja i Torina.

Autonomna regija Sicilija također čini najveću regiju u Italiji i podijeljena je na devet provincija s istoimenim glavnim gradovima (Sl.1).

- Palermo
- Trapani
- Agrigento

- Caltanissetta
- Enna,
- Messina
- Catania
- Siracusa
- Ragusa

Slika 1: Pokrajine na Siciliji

Izvor: <https://annamap.com/italy/region/sicily/>, (2021.)

Sicilija je omeđena s tri različita mora: Sredozemno, Tirensko i Jonsko. Od kopnene Italije odijeljena je Mesinskim tjesnacem, a od Afrike, čija se obala nalazi samo 140 km udaljena od otoka, Sicilijanskim kanalom. Na sjeveru se nalaze Eolski, a na zapadu Egadski i otok Pantelleria. Jugozapadno se nalaze Pelagijski otoci, a otok Ustica sjeverozapadno. Zbog svog trokutastog oblika Sicilija je poznata i kao „Trinacria“.

1.2 Prometno geografski položaj

Prometno geografski položaj ima velik utjecaj na razvoj prometa i svih djelatnosti koje su ovisne o stanju u prometu. Može pogodovati ostvarenju ciljeva razvojne politike promatranog područja, a nepovoljan prometni položaj može otežati postizanje tih ciljeva i učiniti ih manje prihvatljivima

i teže ostvarivima. Nadalje, dobra prometna povezanost i suvremena prometna infrastruktura su od velike važnosti za turistički promet. Kao što je navedeno u uvodu prvog poglavlja, blizina emitivnih tržišta je veoma bitna za razvoj turizma, tako je Sicilija okružena srednje i zapadno-europskim emitivnim tržištem. Nadalje, s kopnom je povezana brojim trajektnim linijama koje prometuju iz svake značajnije luke. Na otoku se nalazi i najveća prirodna luka Messina koja prometuje u trgovačke i vojne svrhe, s godišnjim prometom od 10 milijuna putnika. Ostale važne pomorske luke na Siciliji su Palermo, Catania, Augusta, Trapani i Gela. Osim pomorskog prometa koji je jako razvijen, zbog velikog broja turističkih dolazaka nalaze se i dvije međunarodne zračne luke koje se nalaze u Cataniji i Palermu, uz još nekoliko manjih luka u ostalim gradovima. Najnerazvijeniji je željeznički promet jer je prateća infrastruktura dotrajala i ne može pratiti današnje trendove putovanja. Sicilija ima strateški važan položaj na pola puta između tjesnaca Gibraltar i Sueskog kanala, premošćujući istok i zapad, Europu i Afriku. Baš zbog tog položaja, Sicilija je privukla je osvajače i kolonizatore koji su za sobom ostavili toliko impresivnih građevina, spomenika kulture i umjetnina iz raznih povijesnih epoha.

1.3 Turističko geografski položaj

Geografski položaj Sicilije, uz njene prirodne i kulturne atrakcije jedan je od važnih faktora pri izboru Sicilije kao destinacije za turistički posjet. Sicilija je okružena mnogobrojnim otocima koji su također značajna turistička atrakcija. Liparski otoci smješteni su na sjevernom dijelu Sicilije, Pelagijski otoci na jugu, na istoku Lampedusa, Linosa i Lampione, a Egadski otoci na zapadu. Osim otoka koji je okružuju, turistički su privlačni i planinski vrhovi poput Capo Boeo na sjeverozapadu otoka, Capo Peloro na sjeveroistoku i Capo Passero na jugu. Obzirom da sastavni dio Sicilije čine i brežuljci i planine čiji su vrhovi viši od 2000 m, Sicilija je turistički atraktivna i zbog mogućnosti planinarenja, penjanja te raznih vrsta adrenalinskih sportova.

Jedna od najznačajnijih turističkih atrakcija je i vulkan Etna. Na otoku se nalaze brojni vulkani, ali zbog visine od preko 3000 m Etna je jedan od najvećih vulkana. Posebno je turistički zanimljivo to što je Etna još uvijek aktivni vulkan, što je česti razlog posjeta turista. Vulkanska aktivnost u prošlosti često je bila uzrokom potresa pri čemu su „neki od njih ostavili velike tragove na stanovništvu, kulturnim i prirodnom atrakcijama.“¹

¹ Hrvatska enciklopedija <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=55789>

2.PRIRODNO GEOGRAFSKA OSNOVA SICILIJE

U ovom poglavlju biti će analizirana geomorfološka obilježja i prirodno atrakcijska osnova Sicilije. Reljef, klimatska, hidrogeografska te biogeografska obilježja i iz aspekta prirodnih i antropogenih atrakcija i ukazati na njihovu ulogu u kreiranju turističke ponude Sicilije.

2.1. Reljef

Sicilijanski teritorij čini reljef koji je produžetak Apeninskog lanca, planinski greben proteže se uz sjevernu obalu otoka i čine ga planinski lanci: Planina Peloritani (1374 metara), Nèbrodi (1847 metara) i Le Madonie (1979 metara). Sve ove planine imaju visine manje od 2000 metara, njihova najviša točka je Pizzo Carbonara (1979 metara) u Madoniji. Zbog obližnjih planina sjeverna je obala često visoka i stjenovita. Od kopna Italije, sa istočne strane, odvojena je Messinskim tjesnacem.

Brežuljkasto područje zauzima 61,4% površine otoka, planinsko područje 24,5%, dok su ravnice zastupljene samo sa 14,1% od kojih je najveća Katanijska nizina (Sl.2.). U istočnom dijelu otoka nalazi se aktivni vulkan Etna (3323 metara), a južno od njega Monti Iblei (986 metara) i Catanijska nizina.² Središnji dio Sicilije valovita je ravnica s vrhovima nižim od 1000 metara (Monti Erei, 948 metara). U gorju Nebrodi i Le Madonie mjestimično je razvijen krš. Potresi su na cijeloj Siciliji česti. Sicilija ima trokutasti oblik čiji su vrhovi: Capo Peloro (Punta del Faro) u Mesini na sjeveroistoku, Capo Boeo (Lilibeo) u Marsali na sjeverozapadu i Capo Pasero u Portopalu na jugu.³ U turizmu se reljef može razmatrati kao temeljni resurs, odnosno prirodna atraktivnost te kao neizravni turistički resurs. Brojne turističke aktivnosti i oblici turizma direktno su povezane s reljefnim obilježjima koji su najvažniji element ponude.⁴ Brojne turističke aktivnosti i oblici turizma direktno su povezane s reljefnim obilježjima koji su najvažniji element ponude.⁵ Za područje Sicilije to su nautički turizam, sportsko-rekreacijski turizam, planinarenje i dr. Planinsko

² <https://www.encyclopedia.com/places/spain-portugal-italy-greece-and-balkans/italian-political-geography/sicily>, 1.9.2020.

³ Curić, Z., Glamuzina, N., Opačić, V. T., 2013.

⁴ https://www.unipu.hr/images/50022829/Nikola_Vojnovic-Prirodna_osnova_i_turizam.pdf 15.01.2021.

⁵ https://www.unipu.hr/images/50022829/Nikola_Vojnovic-Prirodna_osnova_i_turizam.pdf 15.01.2021.

područje Sicilije sa vrhovima višim od 2000 metara pogodno je za planinarenje, penjanje i različite adrenalinske sportove i ekspedicije.

Slika 2. Reljefna karta Sicilije

Izvor: <https://www.mapsof.net/sicily/topographic-map-of-sicily> (1.09.2021.)

2.1.1. Vulkani

U istočnom dijelu otoka nalazi se aktivni vulkan Etna (3323 metara), dok se na Eolskom otočju nalaze se još dva vulkana; Vulcano i Stromboli. Vulkanska planina Stromboli je također vrlo popularna među turistima i godišnje je posjeti na tisuće posjetitelja. Erupcije ovog vulkana su česte što dodatno utječe na njegovu turističku atraktivnost. Na nju utječe i mogućnost turista da uz lokalne ture i agencije vide vulkan izbliza, na svega 200 metara od aktivnog kratera. Posljednja erupcija bila je 2019. godine od čijih posljedica je smrtno stradao jedan turist.

Nekada poznata kao Mongibello, Etna je tijekom desetljeća visina varirala zbog neprekidnih erupcija. Aktivan je vulkan u svim pogledima, ali njegovu aktivnost treba razlikovati od aktivnosti Stromboli i Vezuva. Etna pokriva površinu od 1.190 km² s opsegom od 140 km (S1.3.). To ga čini daleko najvećim od tri aktivna vulkana u Italiji, što je oko dva i pol puta veća od visine drugog

najvećeg, Vezuva.⁶

Slika 3. Vulkan Etna

Izvor: <https://www.visitsicily.info/en/il-monte-etna-2/> (16.06.2021.)

Iako se ne nalazi na Siciliji, vulkan Vezuv svojom velikom erupcijom 79. pne. uništio je Rimski grad Pompei koji pod pepelom ostaje nezamijećen idućih 1600 godina. Lava koja je prekrila Pompeje, slojem debelim više metara, omogućila je cjelovito upoznavanje rimske arhitekture, umjetnosti, običaja, ali i svakodnevnoga života toga razdoblja. Danas je ovo mjesto jedno od turistički najposjećenijih na cijelom svijetu. Ova selektivna vrsta turizma naziva se dark ili mračnim turizmom jer podrazumijeva obilaske destinacija na kojima su se dogodile neke katastrofe, neovisno o tome jesu li one bile prirodne ili izazvane ljudskim postupcima. Ovo je najpraćeniji od svih vulkana u svijetu upravo zato što u njegovom podnožju živi blizu tri milijuna stanovnika.

Etna je gotovo trajno prekrivena oblakom bijelog dima i često ispušta tokove lave koji, osobito noću, predstavljaju pravi spektakl, iako stanovnicima susjednih sela stvaraju znatne neugodnosti. Međutim, teritorij koji okružuje vulkan, može se ubrojiti u glavne turističke atrakcije regije Sicilije. Do tisuću metara nadmorske visine, krajolik Etne intenzivno se obrađuje i visoko urbanizira, posebno na istočnoj strani. Jednim djelom Italije javlja se i vulkanski reljef.

⁶ Bojana Z. Lipovšćak, Snježana B., 2008.

Turistički je jako aktivan i posjećen, isto tako pogodan za planinarenje koje je dozvoljeno na cijelom području.⁷ Na sjevernoj strani, na visini od 2600 metara, može se skijati, a na južnoj strani postoje žičare i skijaške staze. Zapadna Etna, na području grada Bronte, posebno je posvećena skijanju i sportskim aktivnostima. 2013. godine uvrštena je u popis svjetske kulturne baštine UNESCO-a, a erupcije vulkana su i sve traženija turistička atrakcija, iako su sve češća upozorenja o opasnosti.

2.2 Otoci

U Tirenskom moru, uz sjevernu obalu Sicilije, nalazi se arhipelag od sedam otoka koji su nastali vulkanskom aktivnošću tijekom tisućljeća. Eolski otoci ukupne površine od 115 km², čini sedam velikih otoka i nekoliko otočića koji leže u općem obliku slova Y. (SL.4). Osnovu Y čine najzapadniji otok Alicudi (5,2 km²), sjeverni vrh Stromboli (12,6 km²) i južni vrh Vulcano (20,9 km²). Drugi veliki otoci su Lipari (37,6 km²), Salina (26,8 km²), Filicudi (9,5 km²) i Panarea (3,4 km²).

Slika 4. Eolsko otočje

Izvor: <http://www.scip.be/index.php?Page=PhotosAeolian&Lang=EN> (16.06.2021.)

⁷ <https://www.britannica.com/>, 1.9.2020.

Seizmička i vulkanska aktivnost poznata je od davnina, a Grci su vjerovali da su otoci dom Eola, kralja vjetrova, odakle im i potječe ime. Vulcano i Stromboli su aktivni vulkani, a na Liparima i Panareji su prisutne fumarole, odnosno otvori iz kojih izbijaju vrući plinovi i vodena para. Najznačajnije privredne grane su ribarstvo, poljoprivreda i turizam. Za poljoprivredu je značajan uzgoj mediteranskih kultura poput masline, vinove loze i smokve, koji su ujedno i dio bogate gastronomske ponude. Arhipelag ima bogatu floru i faunu, zaštićenu prirodnu baštinu, pješčane plaže, toplo more i dugu kupališnu sezonu od šest mjeseci. Vulkanski reljef otoka pridonio je turističkoj atraktivnosti destinacije također kroz brojna sumporna i termalna vrela te prirodna blata koja posjeduju izuzetne terapijske kvalitete. Sve su to prirodne atrakcije, no otočje sadrži i mnoštvo i antropogenih atrakcija, koje nisu oblikovane za turističke svrhe. Počevši od druge polovice 1900-ih, Eolski otoci postali su istaknuti kao jedno od najpopularnijih turističkih odredišta na cijelom Mediteranu zbog ljepote plaža i voda koje ih kupaju, ali i zbog različitih prirodnih krajolika od neprocjenjive vrijednosti.(SL.5). Nadalje, zbog važnosti za vulkanologiju i geologiju otočje je 2000 - te godine uvršteno na UNESCO-v popis Svjetske baštine.⁸

Arhipelag Egadi, koji čine otoci Favignana, Levanzo i Marettimo te otočići Formica i Maraone, izvanredna je sinteza povijesti i prirode. Nalaze se na zapadnoj strani Sicilije, samo nekoliko kilometara od obale pokrajine Trapani. Turistički najatraktivniji otok je Favignana, sa ukupnom površinom od svega 19 km², to je jedan od najmanjih otoka koji okružuju Siciliju. Najpopularniji oblik prijevoza na otoku je bicikl, zahvaljujući malenoj veličini otoka. Bogatstvo otoka čini više od 570 različitih vrsta flore i faune, a obala je razvedena i puna špilja. Južno od najzapadnijeg vrha Sicilije i bliže Africi nego Europi, nalazi se vulkanski otok Pantelleria koji je karakterističan po dominantom utjecaju arapske civilizacije kroz povijest. More privlači većinu posjetitelja. 300 metara visoke litice, uvale, špilje čine plovidbu otokom atraktivnom. Pelagijski arhipelag se sastoji od dva otoka, Lampedusa i Linosa. Također je bliži Africi nego Europi, sa samo 113 km udaljenosti od obale Tunisa. Ronjenje na dah i ronjenje s bocom su među omiljenim aktivnostima posjetitelja zahvaljujući prozirnoj vodi i raznolikosti morskog života. Otoci su dom tuljanima i dupinima i morskim kornjačama.

⁸ Baldini, A., Valdes, G., 2005., Arte e storia Sicilia, Casa Boneschi

Slika 5. Obala eolskog otočja

Izvor: <https://www.visitsicily.info/en/10cosea/the-aeolian-islands/> (17.06.2021).

2.3 Klimatska obilježja

Na Siciliji vlada sredozemna klima, koju karakteriziraju topla proljeća i jeseni, vrela ljeta i blage zime. Regionalna odstupanja u klimi su veoma izražena, odnosno klima varira između njenih obalnih i unutrašnjih regija. Od lipnja do srpnja veoma slabo kiši, dok je rujan istovremeno najkišovitiji mjesec u godini. Općenito su ljeta na Siciliji vruća i kišovita, ali s malo vjetra, pogotovo u unutrašnjosti. U Tirenskom području i na Etni su najhladnija područja na otoku. Na najvišim dijelovima otoka (Etna, Madonie, Nebrodi) često su obilne snježne padaline. U unutrašnjosti i uz južnu obalu padaline su oskudne, dok su uz tirensku obalu i u području Messine i Etne puno obilnije.⁹ Snijeg rijetko pada na obali, a češći je na tirenskoj strani. Istočni dio otoka često pogađaju oluje i poplave. 17. listopada 1951. godine, meteorološka stanica blizu Lentinija zabilježila je 702 mm kiše, što je najviša zabilježena dnevna količina kiše u Italiji. Najvlažniji

⁹ Burton R., 1995.

mjesec je prosinac s prosjekom kiše od 78,6 mm. Veliki problem otoka je nedostatak padalina u ljetnim mjesecima, što utječe na opskrbu vodom zbog čega su u nekim pokrajinama česte nestašice. Usprkos toplini na Siciliji su mogući i zimski sportovi, prije svega na vulkanu Etna.¹⁰

Tablica 2. Prosječne temperature zraka, padaline te sati dnevnog i sunčevog svjetla

MJESEC	Sij	Velj	Ožu	Tra	Svi	Lip	Srp	Kol	Ruj	Lis	Stu	Pro
SREDNJA MIN. TEMPERATURA ZRAKA (°C)	10	10	11	13	16	20	23	24	22	18	14	11
SREDNJA MAKS. TEMPERATURA ZRAKA (°C)	15	15	16	18	22	25	28	30	27	23	19	16
PADALINE (mm)	72	65	60	44	26	12	5	2	42	98	94	80
SATI DNEVNOG SVJETLA (h)	10	11	12	13	14	15	14.5	14	12.5	11	10	9.5
INSOLACIJA (h)	4	4.5	6	7	9	11	12	10	9	6.5	5	4

Samostalna izrada autorice prema: <http://www.thesicilyisland.com/climate-temperature-and-weather/> (20.08.2021).

U navedenoj tablici prikazane su prosječne temperature zraka u °C, padaline (količina oborina od 1 mm odnosi se na površinu od 1 m²), te sati dnevnog i sunčevog svjetla kroz cijelu godinu. Proljeće na Siciliji pruža toplu klimu s povećanjem sunčanih sati tijekom dana. Temperatura zraka u ljetnim mjesecima iznosi između 20 - 30°C, no temperatura može doći i do 40 °C, zahvaljujući vrelom pustinjskom vjetru „scirocco“ koji puše iz smjera Afrike. Europski rekord zabilježen je na Siciliji u gradu Catenanuova, 10. kolovoza 1999. godine, kada je temperatura dosegla 48,5°C. Kolovoz je najtopliji mjesec na Siciliji, a najhladniji je siječanj s najviše 15°C i insolacijom od samo 4h. Vrijeme može biti promjenjivo, ali kako temperatura raste, padaline se također smanjuju na samo 12 mm kiše u prosjeku u lipnju. Godišnje količine oborina kreću se od 400 do 600 mm

¹⁰ <https://www.climatestotravel.com/climate/italy/sicily>, 1.9.2020.

na ravninama i 1.200 do 1.400 mm na višim nadmorskim visinama, poput planina. U planinskim regijama otoka zimi su prisutne su snježne padaline, a u obalnim regijama pada kiša. Zanimljivo je da u ljeto kiše mogu biti odsutne nekoliko mjeseci zaredom. Sicilija također ima dosta podzemne vode.

2.4. Hidrogeografska obilježja

Na otoku postoji nekoliko rijeka od kojih većina potječe iz planina i ulijeva se u more. Rijeka Salso najduža je rijeka na otoku sa 144 km dugim slivom i teče kroz dijelove Enne i Caltanissette prije ulaska u more u luci Licata. Druga najveća rijeka je Simeto, duga 113 km i ulijeva se u Jonsko more. Na istoku, u pokrajini Messini protječe rijeka Alcantara i izlazi u Giardini Naxos. Ništa manje važna nije ni rijeka Belice koja se nalazi na jugozapadu i na kojoj je izgrađena hidroelektrana te na taj način opskrbljuje grad Palermo strujom. Druge veće rijeke uključuju; Dittaino, Platani i Gornalunga. Jedno od rijetkih prirodnih jezera na Siciliji nalazi se u provinciji Enna, Pergusa, proglašena je posebnim područjem zaštite i mjestom od važnosti za zajednicu zbog svoje važnosti na geološkoj razini i razini divljih životinja. Karakteristika ovog jezera je njegova posebno slana voda zbog nedostatka pritoka pa voda iz jezera izlazi samo isparavanjem, a soli se talože na dnu.

Za potrebe ljudi izgrađene su brane te su tako nastala umjetna jezera na Siciliji. Najpoznatije i najveće jezero je Pozzillo.¹¹ Nalazi se u provinciji Enna i prima vodu iz rijeke Salso te pogoduje rađanju stabala eukaliptusa, dok se u njegovim vodama vježba sport kanu.

Sicilija je okružena s tri mora – Tirenskim morem , Jonskim morem i Sredozemnim morem. Temperature mora oko Sicilije kreću se od oko 15° C zimi do približno 27° C ljeti.

Osnovni podaci o temperaturi, boji i prozirnosti navedenih mora prikazani su u tablici 3.

¹¹ Fratrus B., Tomassoni R.(1982), Sicilia, Istituto Italiano Edizioni Atlas S.p.A., Bergamo str. 170

Tablica 3. Osnovne karakteristike Tirenskog, Jonskog i Sredozemnog mora

	Tirensko more	Jonsko more	Sredozemno more
Vrsta	rubno more	rubno more	rubno more
Granična mora	Ligursko, Jonsko, Sredozemno more	Jadransko, Tirensko, Sredozemno more	Atlantski ocean, Mramorno more
Površina u (km ²)	231 000 km ²	169,000 km ²	2.500,000 km ²
Najveća dubina u (m)	3785 m	5,121 m	5 267 m
Najveća širina u (m)	665 m	460 km	1500 km
Najveća duljina u (m)	700 m	730 km	3678 km
Širi slijev	sredozemni	sredozemni	atlantski
Salinitet u (‰)	38 ‰	38 ‰	39 ‰
Temperatura mora u (°C)	13,5 - 25 °C	14 – 26 °C	10 - 30 °C

Samostalni rad autora prema: <http://worldseatemp.com/en/> (28.08.2021.)

Gore navedena tablica sadrži osnovne karakteristike mora koja okružuju Siciliju, a to su Tirensko, Jonsko te Sredozemno more. Navedene su karakteristike poput površine, najveće dubine, širine i duljine promatranih mora i njihov salinitet iskazan u promilima težine (vrijednost od 1 promila znači da je u kilogramu vode otopljen 1 gram soli), a sam pojam salinitet predstavlja stupanj slanosti otopine natrijevog klorida u vodi. Posljednji red tablice odnosi se na raspon od najniže do najviše zabilježene temperatura mora, iskazane u °C. Temperatura Sicilije umjerena je toplim Sredozemnim morem i njegovim položajem u blizini ekvatora, pa je samim time najbolji je mjesec za kupanje u moru u kolovozu, kada prosječna temperatura mora iznosi 26,5 °C.

2.5. Biogeografska obilježja

Sicilija je u prošlosti bila prekrivena šumama koje su tijekom prošlosti posječene kako bi se dobilo drvo za brodove i stvorilo plodno zemljište. Veće šumske površine nalaze se na planinama Madonie i Nebrodi. Ovdje rastu hrast plutnjak, bukva, bor i sicilijanska jela, tipična za ovaj otok (Sl.7.). Na planinama Iblei raste rogač. Usprkos krčenju šuma, sa oko 3000 vrsta biljaka, Sicilija je jedno od otoka najbogatijih vegetacijom na Mediteranu. Uz mnogo divljeg cvijeća kao što su jasmin i orhideja nailazimo i na egzotične biljke (fikus, banane i papirus). Još od grčkih i rimskih vremena ovdje se uzgaja vinova loza, a kasnije se počela uzgajati rajčica, limun, naranča, mandarine i pistaciji. Proteklo stoljeće je obogaćeno povrtlarskim kulturama. Posebno plodna područja su padine Etna i Katanijska nizina. Zastupljene vrste životinja su divlja svinja, bodljikavo prase, divlji zec i bjeloglavi orač. Morska fauna je bogata ribom, posebno sardinama, incunima, crvenim tunama i sabljarkama. Na obalama Pelagijskih otoka žive morske kornjače. Sicilija predstavlja važno odmorište za ptice selice koje dolaze sa sjevera Europe. Zbog toga je prostor Sicilije pod posebnom zaštitom.¹²

Iako je područje Sicilije bogato florom i faunom i dom velikog broja endemskih vrsta, krčenje šuma i lov imali su direktnog utjecaja na ekosustav. Prostrane šume starog hrasta ostale su do danas zbog nepristupačnosti ovih planinskih masiva. U planinama je još moguće pronaći vrlo stare jedinke bora laricio, spomenike prirode stare oko 600 godina. Ljudska populacija je i dalje vrlo niska i uglavnom je koncentrirana u obalnim područjima. Ipak, ispaša i upravljanje šumama značajno su promijenili strukturu šuma. Prakse rezanja dovele su do malo starih stabala i siromašnog podzemlja. Sustavi gospodarenja šumama su neadekvatni i upotreba je pretjerano intenzivna. Određena količina društveno-političke nestabilnosti utječe na eko regiju. Namjerno postavljanje šumskih požara često je odgovor na nedostatak prihvaćanja društvenih i političkih mjera, poput stvaranja novih zaštićenih područja. Loše upravljanje pašnjacima i ispaša također je značajno povećalo rizik od šumskih požara. Ipak, morska zaštićena i nezaštićena područja, parkovi

¹² <http://www.bestofsicily.com/index.htm>, 1.9.2020.

rijeka i planina, flora i fauna manjih otoka, prirodna baština ukazuju na raznolikosti i bogatstva krajolika te samim time predstavljaju prirodne atrakcije ove destinacije.

Slika 7. Biogeografska obilježja Sicilije

Izvor: <http://www.bestofsicily.com/mountains.htm>, (16.04.2020.)

3. ZAŠTIĆENA PRIRODNA BAŠTINA

Na otoku postoji nekoliko bogatih parkova prirode i puno prirodnih rezervata zahvaljujući famoznim geomorfološkim obilježjima. Parkovi prirode su već ranije navedeni; vulkanski park Etna te park prirode Nebrodi i Alcantra.

3.1. Park prirode Nebrodi

Park prirode "Nebrodi" s područja 85, 5 tisuća hektara proteže se velikim dijelom sjeveroistočne Sicilije na teritoriju tri pokrajine: Catania, Enna i Messina (Sl.8.). Najveći je park na Siciliji. Zajedno s Madonie planinom i planinom Peloritanskim čini takozvane sicilijanske Apenine, na sjeveru izlazi na Tirensko more, a na jugu je omeđen sa vulkanom Etna i rijekom Alcantara. Glavne značajke planina Nebrodi su asimetrija u padinama, promjenjiv teren, bogate flore i prisutnost jedinstvene ekološke močvare. Najviša planina u parku - Monte Soro (1847 metara), gdje prevladava vapnenac, krajolik krasi dolomitne stijene - oštre i strme oblike s brojnim rasjedima. Planine Nebrodi zapravo su najvažniji planinski lanac na Siciliji, zatvarajući najveće površine šuma na otoku prostranstvima stabala bukve i hrasta. Na klimu park pretežito utječu šume. Magle su česte, a temperatura varira od 10°C do 12°C. Vegetaciju parka karakterizira mediteransko zimzeleno bilje, pronalazimo listopadne primjerkice nekoliko vrsta hrasta koji rastu na nadmorskoj visini od 1200m do 1400m. Na višim predjelima nailazimo na bukvu i razno šiblje, grmove i glog.

Danas je Nebrodi planina najbogatija biološka raznolikost na Siciliji, unatoč pogoršanjima ekološkog stanja. Životinjsko carstvo zastupa velik broj sisavaca, gmazova i vodozemaca te približno 150 vrsta gnjezdarica i ptica selica. U šumi se mogu pronaći svizac, divlje mačke i kune, među gmazovima postoje barska kornjača i obična čančara. Sicilijanska sjenica sa crnim repom te endemske vrste ptica u parku, i ptica grabljivica. Tipično za ovo područje je bjeloglavi sup koji je nedavno zaštićen projektima promatranja i raznim aktivnostima zaštite vrsta. Dodatnu ponudu sačinjavaju stanovnici koji žive blizu parka prirode i nude upuštanje u tradicionalne zanate te doživljaje uz novo iskustvo.¹³

¹³ <http://whc.unesco.org/>, 1.9.2020.

Slika 8. Park prirode Nebrodi

Izvor <http://www.visitsicily.info/en/madonie-and-nebrodi/> (17.04.2020.)

3.2. Park prirode Alcantara

Riječni park Alcantara proteže se na oko 50 km između provincija Catania i Messina. Od izvora do klisura rijeka teče prosječnom širinom od oko pet metara, dok zidovi kanjona dosežu prosječno 20 metara. Park Alcantara prirodni je rezervat koji karakterizira ne samo prelazak rijeke, već niz posebnih geoloških i geotermalnih scenarija koji su tijekom stoljeća oblikovali strukturu područja i prisutne bazalte. S ciljem zaštite, očuvanja i pravilnog upravljanja krajolikom i okolišem slijeva rijeke, 2001. godine osnovan je park prirode Alcantara površine parka od 573 km² (SI.9).

Rijeka Alcantara izvire iz niza manjih vrela u planinama. Nebrodi na nadmorskoj visini od 1500 m. Tok rijeke obuhvaća i prolazak kroz dolinu u duljini 50 km ušća u Jonsko more. Jedinstvene formacije nastale hlađenjem lave također su turistički vrlo atraktivne. Atraktivnost lokacije čine stijene koje poprimaju različite zanimljive oblike (npr. poput orgulja) te fascinantan krajolik oko rijeke. Unutar klisura su se stvorili mali bazeni i kaskade gdje se može kupati. Rijeka Alcantara je ujedno i jedna od glavnih sicilijanskih rijeka. Različita mjesta unutar parka Alcantara, kao i specifične staze uz obale i organizirane rute s vodičima, čuvaju razna djela u muzejima koja svjedoče o prolasku različitih naroda na ovom području. Posjet klancima parka prirode preporučuje se kada je razina vode niža, između svibnja i rujna, a ruta je manje zahtjevna. Područje uključuje staze različite težine, mogućnost planinarenja rijekom i rafting (ljeti). Jedini problem parka ovog zaštićenog područja su pritoci koji se ne nalaze u sklopu prirodnog parka.¹⁴

¹⁴ <http://whc.unesco.org/>, 1.9.2020.

Slika 9: Park prirode Alcantara

Izvor: <https://www.visitsicily.info/en/the-gorges-of-alcantara-and-gorges-tiberius/> (1.09.2021.)

4.3. Nacionalni park Etna

Park Etna prvi je park osnovan na Siciliji u ožujku 1987. Etna nije samo najviši aktivni vulkan u Europi, već i planina s nedavnim tokovima lave u kojima se još nije nastanio nijedan oblik života. Vegetaciju parka karakterizira niz čimbenika, prije svega vulkanska priroda planine. Flora parka izuzetno je bogata i raznovrsna, a kontinuiranim promjenama oblikuje krajolik. To ovisi o zbijenosti tla i promjenama u supstratu zbog različitih tokova lave, kao i o varijabilnosti temperature i padalina u odnosu na nadmorsku visinu i nagibe. U nižim područjima, nekada karakterističnim za šume hrasta crnike, nalaze se vinogradi, šumarci lješnjaka, hrastove šume, voćnjaci jabuka i kestena. Na 2000 metara nadmorske visine ili čak više, moguće je pronaći stablo bukve i brezu koju većina autora smatra endemskom vrstom. Otvaranje novih cesta, krčenje šuma i lovne aktivnosti pridonijeli su izumiranju velikih sisavaca poput vukova, divljih svinja, jelena lopatara i nastavljaju ugrožavati život drugih vrsta. Unatoč tome, na vulkanu se mogu vidjeti dikobrazi, lisice, divlje mačke, kune, zečevi i zečevi zajedno s lasicama, ježevima, puhovima i nekoliko vrsta miševa i šišmiša.

Kako bi zaštitio ovaj jedinstveni i izvanredni krajolik obilježen prisutnošću čovjeka, park Etna podijeljen je na četiri područja. Na području "A", od 19.000 ha, koje je gotovo sve javno dobro, nema ljudskih naselja. To je područje velikih nezagađenih prostora, stanište velikih ptica grabljivica poput Zlatnog orla. Područje "B", 26.000 ha, dijelom čine male privatne poljoprivredne parcele, a karakteriziraju ga prekrasni primjeri seoskih kuća, skloništa za životinje, palmi i plemenitih kuća svjedočeći drevnoj i trenutnoj ljudskoj prisutnosti. Osim područja parka "A" i "B", postoji područje „predparka“ na područjima "C" i "D": 14.000 ha, kako bi se zajamčila prisutnost potencijalnih turističkih sadržaja u pogledu zaštite krajolika i priroda.

Raznolik i pristupačan sklop vulkanskih obilježja kao što su krateri na vrhu, šišarke, tokovi lave, špilje lave i depresija Valle de Bove učinili su planinu Etna glavnim odredištem za istraživanje i obrazovanje. Danas je planina Etna jedan od najbolje proučavanih i nadziranih vulkana na svijetu i nastavlja utjecati na vulkanologiju, geofiziku i druge znanosti o zemlji. Znanstvena važnost i kulturna i obrazovna vrijednost planine Etna od globalnog su značaja. Organizirani obilasci kratera dostupni su pješice, u džipovima i u posebno prilagođenim autobusima ili alternativno iz zraka lakim zrakoplovom ili helikopterom.

4. KULTURNO POVIJESNE ATRAKCIJE

U Siciliji dolaze do izražaja sve kulturno-povijesne epohe. Gotovo svi osvajači ostavili su za sobom kamena svjedočanstva svoje prisutnosti. Od arapskih utjecaja u arhitektonskim stilovima koji se vide u cijeloj regiji do grčke mitologije koju Sicilijanci uvelike slave tijekom festivala, događaja i tradicija. Sicilija slavi pomalo svaku kulturu koja čini dugu povijest regije, bez obzira na to je li riječ o grčkoj klasici s hramovima u Agrigentu, Segesti i Selinuntu, o normanskoj epohi s katedralama u Monrealeu, Palermo i Cafaluu ili o baroku u nekim gradovima.

U ovom poglavlju navedene su glavne povijesno kulturne turističke atrakcije najvažnijih gradova i pokrajina Sicilije, te su prikazana njihova turistička obilježja.

4.1. Palermo

Palermo, središte istoimene pokrajine i autonomne regije Sicilija, najveći grad i najveća luka Sicilije. Leži na morskom rubu plodne doline Conca d'Oro, nad kojom se diže Monte Pellegrino (609 m). Ubraja se u najbolje i najaktivnije luke na Tirenskom moru.

Glavno je turističko odredište, prožeto mnoštvom nevjerojatnih spomenika poput Katedrale, Chiesa della Martorana, Normanske i Ziske palače te prekrasnog povijesnog središta koje je u srpnju domaćin poznate svetkovine sv. Rosalie. Posjetitelji mogu uživati i u mjestima od folklorističkog interesa, poput Vuccirije, izuzetno slikovite gradske tržnice, i Museo dei Pupi, osnovan prije tridesetak godina, posvećen tradicionalnom sicilijskom kazalištu lutaka, privlačeći turiste iz cijelog svijeta.

Građevine potječu iz normanskoga razdoblja. Cappella Palatina ukrašena mozaicima, crkva San Giovanni degli Eremiti iz 1132., palača La Zisa, Crkva Svete Domenike (Sl.10). Palermo je kulturno središte sa sveučilištem (osnovano 1805.), opernom kućom (Teatro Massimo, najvećom u Italiji), arheološkim muzejom, knjižnicom, galerijom slika. Osnovali su ga Feničani.¹⁵

Tradicionalna kuhinja grada cijenjena je širom svijeta. Među glavnim su specijalitetima tjestenina sa srdelama, panelle - vrsta palačinki od brašna od slanutka, specijaliteti od morskih plodova, ribe i povrća. Poljoprivreda je još uvijek glavni ekonomski resurs za provinciju Palermo. Turizam se, zahvaljujući mnoštvu prirodnih, povijesnih i kulturnih znamenitosti širom provincije, mnogo razvio u posljednjih desetljećima. Vinska industrija danas je jednako važna. Većina vinograda nalazi se u brdovitom zaleđu, posebno u četvrtima San Cipirello i Ficuzza. Većinu proizvodnje čine stolna vina.

¹⁵ Natek, K., Natek, M, 2000.

Slika 11. Katedrala Svetog Antonia, Catania

Izvor: <http://www.comuneacisantantonio.gov.it/it-it/home> (18.7.2021.)

4.1.1 Palatinska kapela

Palatinska kapela (Capella Palatina) jedna je od najstarijih kapela Palerma, znameniti spomenik arapsko-normanskog stila u arhitekturi. Izgrađena je kao kućna crkva Normanske palače (Palazzo dei Normanni) i služila je kao mjesto molitve za sicilijanske kraljeve, a kasnije i vice-kraljeve. Tri su mu zida prekrivena palačanskim zgradama, samo južno pročelje, koje izgleda poput lođe iz 16. stoljeća, gleda prema dvorištu, sa lukovima na korintskim stupovima. Na najvišoj razini troslojne lođe palače nalaze se regionalni parlament Sicilije i Kraljevski apartmani, uključujući Sala dei Venti obloženu mozaikom i Sala di Ruggero II, veličanstvenu spavaću sobu kralja Rogera iz 12. stoljeća. Palatinska kapela remek-djelo je srednjovjekovne arhitekture, jer predstavlja jedinstveni spoj Normanskog, Arapskog, Vizantijskog i romaničkog stila odnosno utjecaja. Ova mala trobrodna bazilika, najpoznatija je zbog svojih veličanstvenih interijera, u kojima se ističu srednjovjekovni mozaici.

Slika 11. Palatinska kapela

Izvor: <https://www.visitsicily.info/en/palatine-chapel/> (19.6.2020.)

4.1.2 Corleone

Corleone je mali grad smješten na brdu oko 500 metara nadmorske visine u pokrajini Palermo na zapadu Sicilije. Poznato je geslo koje Corleone opisuje kao "grad sto crkava" - opis je točan, kako u vjerskom tako i u umjetničkom smislu, a umjetnička baština grada koncentrirana je u njegovim crkvama i umjetničkim djelima koja sadrže. Tu se nalazi samostan Cappuccini, samostan Santissimo Salvatore, crkva Sant'Agostino i crkva San Domenico. Arheološki muzej Pippo Rizzo izlaže nalaze s raznih antičkih lokaliteta u okolnom krajoliku. Dakle, grad je najpoznatiji po crkvama i po povezanosti s nekim od najmoćnijih obitelji mafije jer je nakon Drugoga svjetskog rata Corleone je doista bio uporište talijanske mafije. Mafijaške veze Corleonea tada su ovjekovječene u najprodavanijem romanu Maria Puza 'Kum' koji je postao filmski klasik. U knjizi i filmu glavni lik Vito Corleone uzima ime sela i ovdje je rođen i odrastao. U gradu se nalaze i dva anti-mafija muzeja. Sadrže dokumente suđenja protiv mafije, fotografije događaja povezanih s mafijom i fotografije šefova mafije i onih koji ih privode pravdi.

Iako je mafijaška povijest, naročito uz navedeni filmski klasik popularizirala ovo malo mjesto, postojanje mafije za turizam i cjeloukupno gospodarstvo nosi samo negativne posljedice. Nažalost, turizam ne koristi automatski lokalnom stanovništvu, jer mafija često iznuđuje novac za zaštitu od hotela i restorana. Svijesni situacije, putnici dolaskom na Siciliju mogu poduzeti korake da izbjegnu prekrivanje džepova lokalnih mafijaških grupa, pažljivim odabirom njihovog turoperatora i smještaja.

4.2. Catania

Catania, glavni grad i luka na i Siciliji, smještena je podno vulkana Etne, na obali Jonskoga mora. Catania ima 342 000 stanovnika što je čini drugim po veličini gradom na Siciliji.

Nekad drevno naselje naroda Sicano, gdje su pronađeni tragovi prvih sela koja datiraju iz 13. stoljeća prije Krista, danas je ovaj grad važno turističko središte, te među vodećim trgovačkim i industrijskim gradovima južne Italije.

Od starih su građevina sačuvano je grčko kazalište, dijelovi rimskoga amfiteatra, katedrala iz 9. stoljeća. Drevno naselje naroda Sicano, gdje su pronađeni tragovi prvih sela koja datiraju iz 13. stoljeća prije Krista, danas je grad važno turističko središte zahvaljujući prisutnosti međunarodne zračne luke Fontanarossa. Među vodećim trgovačkim i industrijskim gradovima južne Italije (Sl.11.). Catania je dodatno povećala svoj turistički smještaj zahvaljujući prisutnosti zračnih prijevoznika koji su aktivirali nekoliko niskotarifnih letova u gradskoj zračnoj luci koji svakodnevno dovode turiste iz cijele Europe na Siciliju. Catania se tijekom stoljeća suočila s brojnim potresima i erupcijama vulkana. Slika broj 11 prikazuje Katedralu svetog Antonia. Teško oštećena erupcijom Etne 1669. godine i potresom 1693. godine u 18. st obnovljena pretežno u baroknom stilu.

4.3. Ragusa

Ragusa je sedmo najnaseljenije središte na Siciliji grad sa 320.226 stanovnika. Smješten na 562 metra nadmorske visine, iznad toka rijeke Irminio, zapadno od Siracuse.. Grad je ukrašen lokalnim kamenim i spiralnim svicima, s prazninama i ispunjenim prostorima, sa stupovima i kapitelima, sa kipovima i s arhitektonskim kompozicijama od kojih je Duomo di San Giorgio vjerojatno najbolji primjer. 1693. godine razorni potres uništio je gotovo cijeli grad. Obnova se dogodila u 18. stoljeću i podijelila je grad na dvije velike četvrti: Ragusa Superiore koja se nalazila na visoravni i Ragusa Ibla koja je obnovljena prema izvornom srednjovjekovnom planu ulica, na ruševinama starog grada. U novom djelu nalazi crkva posvećena Sv. Ivanu Krstitelju sa 50 metara visokim zvonikom. Također su vrlo poznati Castello di Donna fugata i mostovi Ragusa. Mostovi su izgrađeni kako bi povezali povijesno središte s novim područjem grada, prvi je izgrađen 1843. godine, posljednji nedavno izgrađen datira iz 1963. Unatoč ozbiljnim gubicima, grad je prepun crkava i spomenika još iz doba baroka. 2002. godine uvrštena na popis svjetske baštine UNESCO -a i jedan je od najvažnijih gradova umjetnosti u Italiji zbog raznolikog umjetničkog i arheološkog bogatstva, naslijeđa svoje povijesti koja datira nekoliko tisuća godina. (Sl.12.) Obala i more omogućavaju niz aktivnosti, jedrenje, surfanje, ronjenje, pješačenje a regija nudi i veoma zanimljive festivale poput Festivala Sv.Giovannija zaštitnika grada.¹⁶

Slika 12. Pogled na grad Ragusa

Izvor: <https://www.italymagazine.com/ragusa>, (18.08.2020.)

¹⁶ Natek, K., Natek, M., 2003.

4.3.1 Ragusa Ibla

Kao što je navedeno u prethodnom tekstu, grad Ragusa je doživio veliki potres nakon čega je obnovom, grad podijeljen u dvije velike četvrti. Jedna od njih je Ragusa Ibla. Njena najimpozantnija građevina je svakako Duomo di San Giorgio. U Giardino Ible-u nalazi se arheološko nalazište starog grada, nazvano Hybla. „Ibleanski vrtovi“ se nalaze se na jugoistočnom dijelu stjenovitog grebena s pogledom na dolinu Irminio. Sadašnji pejzaž vrta ponovno je oblikovan 1990-ih prema nacrtu arhitekta Cellinija. Danas, s brojnim vrstama egzotičnog drveća, grmlja, cvjetnjaka, stjenovitim vrtovima, fontanama, jezercima i najnovijim dodatkom borove šume, pogledom na okolna brda i doline privlače posjetitelje iz cijelog svijeta. Također su u ponudi razni događaji i drevne tradicije kao što je Ibla Buskers Festival glazbe, kazalište, cirkus i lutkarske predstave na samom trgu. Obala Ibla, poznata kao barokna obala, jedno je od poznatijih ljetovališta na Siciliji. Toj tituli pridonosi činjenica da su 2014. g tri primorska odmarališta s područja Ragusa nagrađena plavom zastavom od strane FEE -a: Pozzallo, S.Maria del Focallo (Ispica) i Marina di Ragusa.

4.4. Agrigento

Grad i upravno središte istoimene pokrajine, jugozapadna Sicilija sa 457.503 stanovnika. Nalazi na visoravni nedaleko od obale, zaklonjeno na sjeveru brdima Rupe Atenea i Colle di Girgenti, na jugu takozvanim Collina dei Templi - brdom hramova, okruženo rijekama Akragas i Hypsas. Njegova luka (empóron) nalazi se na ušću dviju rijeka u kojima se nalazi ribarsko selo San Leone. U okolici se uzgajaju masline i bademi. Zbog žive trgovine (žitom, vinom, uljem, stokom) grad se brzo razvio i obogatio. Osnovan kao grčka kolonija u 6. stoljeću pne, Agrigento je postao jedan od vodećih gradova u mediteranskoj regiji. Uz Tezejev hram u Ateni i Herin u Paestumu, Konkordijin hram je najčuveniji grčki hram (Sl.13.).

4.4.1 Dolina hramova

Arheološko područje, Dolina hramova, nalazi se na južnoj obali Sicilije i odnosi se na ono što je u antičko doba bilo prostrano područje koje je zauzimao grčki grad Akragas (Agrigento). Najvažniji arheološki ostatci (gradski bedemi, hramovi, vodovod, stambene zgrade, groblja) potječu iz 4. i 5. st. pr. Kr. te su se našli na UNESCO-^{vu} popisu svjetske kulturne baštine od 1997. godine. Atraktivnost ovog nalazišta čine ostaci veličanstvenih dorskih hramova koji dominiraju drevnim gradom, od kojih je većina još uvijek netaknuta pod današnjim poljima i voćnjacima. Odabrana iskopana područja otkrivaju kasno-helenistički i rimski grad te načine pokapanja njegovih ranokršćanskih stanovnika.

Spomenici unutar ovog područja su: Zeusov hram, Herin hram, Hram Konkorda, Heraklov hram, Svetište htonskih božanstava (Demetra i Perzefona), Dioskurin hram, Hram Vulcano te ostale grobnice. Od ostalih dijelova zidina i hramova (posvećenih Hefestu, Heraklu i Asklepiju kao i svetišta Demetre i Perzefone) sačuvani su samo dijelovi zbog požara koji su podmetnuli Kartažani i potresa koji su često pogađali Siciliju. Najveći i najpoznatiji olimpijski hram bio je onaj u čast Zeusa.¹⁷

¹⁷ Natek, K., Natek, M., op.cit.

Slika 13. Konkordijin hram

Izvor: <http://www.italia.it/en/travel-ideas/unesco-world-heritage-sites/agrigento-the-valley-of-the-temples.html> (18.08.2020.)

4.5. Trapani

Trapani je pokrajina koja se nalazi na zapadu Sicilije. Površina regije iznosi 2460 km², a prema popisu iz 2016. godine ima 68,528 stanovnika. Graniči sa Palermom na sjeveroistoku i Agrigentom na jugoistoku. Trapani je nekoć bio u središtu trgovačke mreže koja se protezala od Venecije do Kartage u današnjem Tunisu. Okružena je Tirenskim morem na sjeveru i Sredozemnim morem na jugu. Glavni grad regije je istoimeni grad Trapani, a najveći grad je Marsala.

Povijesnu jezgru Trapanija čine građevine, spomenici i crkva poput Katedrale di San Lorenzo sa svojom baroknom fasadom i Basilica-santuario di Maria Santissima Annunziata. U regionalnom muzeju Pepoli nalazi se kulturno naslijeđe Trapanija od antike do danas. Pokrajina je osobito bogata ostacima starih civilizacija. Proizvodnja tune i soli definirala je grad sve do 19. stoljeća, ali na gastronomiju utječu i Arapi koji su to područje zauzimali prije Normana. Danas je staro gradsko središte Trapanija, od kojeg je veliki dio nedavno obnovljen, vrijedno turističkog posjeta i bitno je polazište za otočje Egadi, samo nekoliko kilometara od njegove obale, te otoci Levanzo i Pantelleria u blizini Afrike.¹⁸ U blizini se nalazi poznata plaža San Vito Lo Capo (SL.14), vinski grad Marsala s impresivno obnovljenom starom gradskom jezgrom te spomenuti grad Erice na brdu te Hram i amfiteatar u Segesti. Erice je srednjovjekovni grad sa bogatom poviješću u kojemu se nalaze zidine iz doba antičke Kartage. U gradu je i katedrala sa gotičkim portalom. U Segesti, antičkom grčkom naselju, se nalazi Dorski hram i teatar. Selinunte se nalazi kraj rezervata prirode rijeke Belice, te sadrži ruševinu stare grčke akropole, hramova i ostatke zidina, dok se na malom otoku Mothia nalaze ostaci feničke civilizacije.

¹⁸ Fratus, B., Tomassoni, R., 1982: *Sicilia*, Istituto Italiano Edizioni Atlas S.p.A., Bergamo str. 101-109.

Slika 14: Plaža San Vito Lo Capo

Izvor: <https://www.visitsicily.info/en/scopello-san-vito-lo-capo-marsala-and-their-surroundings/#post/0>, (26.8.2021.)

4.5.1 Marsala

Marsala je grad smješten na zapadnoj obali otoka Sicilije. Ovaj grad je najnaseljeniji u pokrajini Trapani s trenutnim stanovništvom od približno 82.000 stanovnika - ujedno je i peti grad po broju stanovnika na otoku. Postoji još od feničkih vremena, a u novije doba je poznat kao grad u kojem je uplovio Giuseppe Garibaldi kako bi s vojskom započeo ujedinjenje Italije. Današnji naziv, koji potječe od arapskog “Marsa Allah”, što znači “Božja luka”, daje nam ideju o tome koliko je grad nekada bio strateški važan. Marsala je nekoć imala impresivnu obrambenu mrežu uključujući gradske zidine i niz raskošnih vrata. Danas je ostalo nekoliko građevina ovog obrambenog kompleksa, ali jedna od najbolje očuvanih je Porta Garibaldi. Ova vrata nalaze se u povijesnom centru grada u blizini glavne luke na Via Scipione L’Africano. Piazza della Republica jedan je od glavnih trgova u povijesnoj jezgri grada i odlično je mjesto za početak pješačke ture po Marsali. Na trgu se nalazi i najveća crkva Marsale; Chiesa di San Tommaso, zatim gradska vijećnica Palazzo VII Aprile i barokna crkva Chiesa del Purgatorio. U središtu grada se nalaze i dva važna muzeja, Baglio Anselmi kao i Muzej Arazzo sa kolekcijom flandrijskih tapiserija. Arheološki muzej Baglio Anselmi može se pohvaliti ogromnom paletom artefakata i relikvija. Glavna

atrakcija ovog muzeja je poznati punski brod - ovaj brod je otkriven 1969. godine i sačuvan je u izvrsnom stanju. Marsala je i naziv lokalnog slatkog desertnog vina koje je ovaj grad učinio poznatim. 2013. godine, Marsala je postala „Europski grad vina“.

4.6. Messina

Messina je pokrajina koja se nalazi na sjeveroistočnom dijelu otoka. Na jugu graniči sa pokrajinama Catanijom i Ennom, na zapadu sa Palermom, sjeverni dio je omeđen Tirenskim morem, a istočni Jonskim morem i Messinskim tjesnacem koji odvaja Siciliju od kontinentalne Italije. Površine je 3.274 km² i ima 236,962 stanovnika. Glavni i najveći grad je istoimeni grad Messina. Messina je treći po veličini grad Sicilije, ali i dalje se u njemu osjeti i vidi duga povijest grada. Grad su osnovali Grci iz Kalkide još 757. godine prije Krista. Kao i čitava Sicilija mnoge države i kraljevstva su se izmijenjale kao vladari grada. Poznata je po svojoj luci kao i katedrali tj. Duomu. Crkvu krase kip Svetog Ivana Krstitelja, rad Antonella Gaginja, kao i Sakramentna Kapela, rad Jacopa del Duca, Michelangelova učenika. Zvonik je ukrašen velikim i kompleksnim mehaničkim astronomskim satom. Na centralnom trgu se nalazi fontana Orione, rad Giovanni Angela Montorsolija, još jednog Michelangelovog učenika. Važna je i crkva Santissima Annunziata, izgrađena između 1150.-1200. godine na temelju starog poganskog hrama posvećenog bogu Neptunu. Messinski Regionalni Muzej u svojoj slikarskoj galeriji sadrži djela Caravaggia i Antonella da Messine. Iza crkve Santa Caterina nalazimo Odeon, manji antički teatar koji se danas koristi za kulturne priredbe.

Na području tirenske obale, uz Lipare, smješteno je poznato kupališno odmaralište, Golfo di Patti, koje je jedno od najpopularnijih turističkih odredišta.

4.6.1 Katedrala Duomo

Messinska katedrala (*Basilica Cattedrale metropolitana di Santa Maria Assunta*) poznata i kao Duomo, sagrađena je 1120. godine za vrijeme Normana. Posvećena je 1197. godine, u nazočnosti švicarskog cara Henrika VI i kraljice Constance od Hautevillea. Tijekom 16. stoljeća Giovanni Angelo Montorsoli započeo je kapele apostola i ukrašavanje mramornog poda. Tijekom 17.

stoljeća uvedeni su novi arhitektonski i ukrasni elementi u tipičnom baroknom stilu, mijenjajući izvorne obrise crkve. Katedrala je nekoliko puta oštećena od požara i potresa, ali su nekako uspjeli održati drevnu normansku arhitektonsku strukturu. 28. prosinca 1908. potres je uništio Messinu ostavljajući za sobom 60.000 žrtava, a grad hrpu ruševina. Katedrala je bila potpuno uništena; samo su obodni zidovi i apside ostali stajati. Najstariji dio koji još uvijek stoji je donji dio pročelja s linearnim mramornim trakama. Nova katedrala posvećena je 13. kolovoza 1929. godine i posvećena svetoj Mariji Uznesenju. Samo 13 godina nakon što je ponovno otvorena, katedrala je pogođena bombama tijekom Drugog svjetskog rata, a gotovo sav interijer i sadržaj uništeni su.

Unutar crkve preživjelo je nekoliko nadbiskupskih grobnica, kao i mozaik na lijevoj apsidi. Mnoga su umjetnička djela uništena i reproducirana, poput kipova apostola uz prolaze, nadstrešnice u glavnoj apsidi, središnji dio mozaici u desnoj apsidi. Unatoč brojnim razaranjima i rekonstrukcijama, katedrala u Messini i dalje fascinira posjetitelje svojim prekrasnim i elegantnim linijama. Ponovno obnovljena, sada je impresivno zdanje, iako su svi kipovi i mozaici zapravo novije kopije izvornika. Među istaknutim stvarima u katedrali su velike slike u kupolama Isusa i drugih biblijskih likova, kipovi u nizu s obje strane lađe, mozaični podovi i prekrasna slika drvenog stropa. U riznici katedrale mogu se vidjeti stotine predmeta u zlatu i srebru, iz čitavog razdoblja povijesti katedrale.

4.7. Enna

Enna se nalazi u središnjem dijelu Sicilije. Glavni grad je istoimena Enna. Površina regije je 2.562 km², ima 27,268 stanovnika sa prosječnom naseljenošću od 76 stanovnika na km². To je jedina pokrajina bez izlaza na more, na sjeveru graniči sa pokrajinom Messinom, na istoku sa Catanijom, jugu Caltanissettom i na sjeveru sa Palermom. Enna je poznata kao pokrajina jezera, iako bez izlaza na more, posjeduje najveći broj jezera i bara. Arheološki ostaci se nalaze po čitavom teritoriju, ostaci iz grčko-rimskom perioda, srednjovjekovni dvorci i gradovi sa ostacima Normana, Aragonaca i Nijemaca. U gradu Enni dominira dvorac Lombardia sa svojim tornjevima kao i tzv. Katedrala koju je počela graditi aragonska kraljica Eleanor. Arheološki muzeji sadrže bogate kolekcije koje svjedoče o povijesti Enne i Sicilije od brončanog do srednjovjekovnog razdoblja. Arheološki muzej di Palazzo Varisano sadrži bogatu zbirku lokalnih artefakata (označenih na talijanskom jeziku) iskopanih iz cijele regije, kao i predmete posuđene iz arheoloških muzeja u Siracusi i Agrigentu. Posebno je zanimljiv crveno-crni krater (vaza za piće)

u antičkom stilu, koji se nalazi u samom gradu i datira iz 5. stoljeća prije Krista. U blizini se nalaze sela Aidone i Morgantina, čija arhitektura i arheološka nalazišta pokazuju veze sa grčko-rimskim periodom. Enna je poznata i po glazbeno - umjetničkom festivalu Ennafestival.¹⁹

4.7.1 Vila Romana del Casale

Staro srednjovjekovno selo Piazza Armerina građeno u prepoznatljivom baroknom stilu, nalazi se unutar Erejskih planina na 700 metara nadmorske visine. Ta povijesna epoha za sobom je ostavila brojne spomenike kulture, crkve, muzeje i stare građevine koje su motiv turističkih dolazaka. Jedan od njih je i Villa Romana del Casale, rimska vila zaštićena pod UNESCO-m kao spomenik svjetske baštine. Sagrađena je u periodu od 320. - 350. godine nakon Krista. Sadrži 40 savršeno očuvanih rimskih mozaika koji ukrašavaju vilu, a sama vila se sastoji od mnogobrojnih soba koje okružuju centralno dvorište kao i peristil od 18 mramornih stupova. Mozaici životinja u krugovima od lovorova vijenca ukrašavaju veliki pravokutni peristil sa svojom širokom središnjom fontanom. Mozaici predstavljaju različite stilove pripovijedanja, od mitološke scene do one iz svakodnevnog života rimske aristokracije. Stilski utjecaj afričke umjetnosti je očit, što sugerira prisutnost afričke radne snage među radnicima.

4.8. Caltanissetta

Caltanissetta je pokrajina na južnoj obali Sicilije, glavni grad nosi isto ime. Na zapadu graniči sa pokrajinom Agrigento, na sjeveru sa Palermom, na istoku sa Ennom, Catanom i Ragusom. Proteže se na 2138 km² te ima 281 300 stanovnika.

Pokrajina je bila vezana uz rudnike sumpora te su oni dio njene povijesno-prirodne tradicije. Krajolik to još danas pokazuje uz antičke rudnike, čiji su tuneli i prolazi urezani u planine. Niži brežuljci se polagano spuštaju prema ravnoj obali, pogodnoj za poljoprivredu. Dugo je vrijeme rudarstvo bilo najvažniji gospodarski faktor u ovom gradu, jer se ovdje iskopani sumpor izvezio po cijeloj Europi. Kao i u ostatku otoka, i u ovoj pokrajini se nalaze mnogi povijesni spomenici i znamenitosti. Posebno su česti srednjovjekovni dvorci i utvrde poput Mussomelija iz 14. stoljeća, dvorca Delia, Butera.²⁰ Na moru, u zaljevu Gela je grad i istoimena luka, kojim

¹⁹ Ibid., str. 89.

²⁰ Fratus, B., Tomassoni, R, op.cit. str 135. – 140.

dominiraju dvorci Castello di Terranova, Castelluccia i toranj u Manfrii. Gela je bila uz Sirakuzu jedna od najvećih grčkih kolonija na Siciliji. Na nalazištu akropole se nalaze ostaci tržnice i dva dorska hrama. U Capu Soprano su ostaci grčkih zidina, a na brdu u blizini Caltanissette nalazi se arheološki park Gibil Gabib, sa mnogim ostacima iz 6. stoljeća prije Krista.

U samoj Caltanissetti nalazi se dvorac Castello di Pietrarossa, Katedrala, crkva Santo Spirito, crkva Santa Agata, kao i niz muzeja: Diocezan, Muzej Minearologije i Arheološki muzej.²¹

4.9. Siracusa

Siracusa je pokrajina na jugoistoku otoka, glavni i najveći grad je istoimena Siracusa. Na sjeverozapadu graniči sa Catanijom, na jugozapadu sa Ragusom dok južnu i istočnu obalu omeđuje Jonsko more. Površine je 2.108 km² te po podacima iz 2017. godine ima 122,031 stanovnika uz prosječnu naseljenost od 190 stanovnika na km².

Ciceron je za Siracusu rekao “Siracuza je najveći i najljepši grad u Grčkoj”. Grci, Rimljani, Bizantinci, Arapi, Normani, Nijemci, Aragonci, Francuzi te naposljetku i Talijani, svi su oni dio povijesti Sirakuze i Sicilije. Četvrti antičkog grada su Neapolis, Acradima, Ortygia, Tyche, Epipoli.

Na kopnu u Siracusi nalazimo arheološki park Neapolis sa antičkim grčkim teatrom, koji je i danas u upotrebi. U parku se također ističu Latomia del Paradiso sa mnogobrojnim kamenim pećinama i spiljama, oltar Hiera II. i rimski amfiteatar. Arheološki muzej Paolo Orsi sadrži eksponate na 9000 m².

²¹ <http://www.worldatlas.com/eu/it/82/where-is-caltanissetta.html> (1.9.2020.)

4.9.1 Noto

Grad Noto mjesto je bogate i slavne prošlosti. Sicilijanski vođa Ducetije je iz ovog grada poveo ustanak protiv grčke vladavine. Nakon razornog potresa koji je 1693. godine uništio veliki dio istočne Sicilije, započela je obnova gradova i sela u baroknom stilu. Grad Noto najbolji je primjer takve obnove. Urbanistički plan ovog grada poštuje krajolik, ali i želje građana. Za potrebnu obnovu dovezio se mekani kamen iz okolnih kamenoloma koji je bio idealan za stvaranje klesanih dekoracija na zgradama. Noto i Palazzolo Acreide su dio poznate Noto doline, pod zaštitom UNESCO-a kao dio svjetske kulturne zaštite. Jedna od znamenitosti u ovom gradu su Porta Reale ili kraljevska vrata koja su izgrađena 1838. godine u čast kralja Ferdinanda II. Na suprotnim stranama ulice nalaze se samostani Santa Chiara i Santissimo Salvatore. U ovalnoj unutrašnjosti Santa Chiare smještena je skulptura iz 16. stoljeća *Bogorodica s djetetom* umjetnika Antonella Gaginija. Na trgu se nalazi gradska vijećnica Palazzo Ducezio. Ovu palaču projektirao je arhitekt Sinatro, 1742. godine. Trijem palače sa stupovima proteže se čitavom duljinom pročelja. U Notu se nalazi i crkva San Carlo al Corso koja je izgrađena 1730. godine. Posebnost ove crkve je njeno konkavno pročelje koje ukrašava red elegantnih, zadebljanih stupova te oktogonalna kupola s koje se pruža pogled na grad. U blizini je i crkva Chiesa di Montevergini čija su posebnost balkoni koji su poduprti figurama konja i grotesknih likova. Od drugih sakralnih građevina važno je spomenuti katedralu San Nicolo koja je smještena na vrhu Labisijevih stuba. Posebnost ove građevine je njeno pročelje omeđeno sa dva pravokutna tornja ukrašena korintskim pilastrima. Još neke od atrakcija su crkva San Domenico koja je Gagliardijevo remek-djelo obilježeno kićenim, konkavnim pročeljem prepunim niša i stupova koji stvaraju dramatičnu igru svjetlosti i sjene. Također valja spomenuti i ulicu Via Cavour koja je značajna po mnogim plemićkim palačama. Neke znamenitije palače su: Palazzo Battaglia, Palazzo Trigona i Palazzo Castelluccio.²²

4.9.2 Ortygia

Ortygia je otok povezan Sirakuzom sa nekoliko kratkih mostova i on je ujedno povijesno središte grada. Poznat je po dvorcu Maniace, iz Hohenstaufskog/švapskog perioda, fontani Aretusa kao i mnogim crkvama, hramovima, zidinama i fasadama kao i Duomu na centralnoj piazzzi. Duomo

²² <http://www.italia.it/unesco/siracusa.html> (1.9.2020.)

na mnogo načina ilustrira povijest Sirakuze. Izgrađen na mjestu starogrčkog Atenskog hrama, na krovu mu ostaje divovski zlatni kip božice, masivni dorski hramovi uokviruju vanjštinu, a normanski i barokni utjecaji također igraju svoju ulogu. Ostale atrakcije otoka uključuju ruševine grčkog Apolonovog hrama, navodno prvog velikog dorskog hrama na Siciliji koji čini jezgru kršćanske crkve izgrađene u bizantskom dobu, ponovo obnovljenoj u baroknom stilu u 18. stoljeću. Zatim, izvor slatke vode Fonte Aretusa koji je izvor raznih mitoloških legendi. Odavde se riva nastavlja do tvrđave Castello Maniace iz 13. stoljeća na vrhu otoka

U Pallazi Belomo, nekadašnjem samostanu San Benedetto, danas se nalazi regionalna galerija koja sadrži među ostalim i djela Caravaggia. Hram Apolla stoji u blizini luke, pretvoren prvo u crkvu, potom u džamiju pod Arapima i ponovo u crkvu pod Normanima.²³

5. SELEKTIVNI OBLICI TURIZMA

Pojam „selektivni turizam“ pojavio se početkom 70. godina 20. vijeka kao sinonim za održivi ili odgovorni turizam. Možemo ga definirati kao „sintetički i generički pojam koji označava novu kvalitetu suvremenog i budućeg turizma, utemeljen na selekciji programa, odgovornom ponašanju svih sudionika, ekološkom i ekonomskom načelu uravnoteženog razvoja, kvalitetnoj razini te izvornom identitetu i humanitetu usluge, uz poželjan uravnotežen odnos broja turista i broja lokalnih stanovnika na određenom području“²⁴

Razvojem civilizacije, a prije svega tehnološkim napretkom (prijevozna sredstva), stvaranjem viška sredstava koje je pojedinac ili obitelj trošila na osobno zadovoljstvo, dolazimo do pojma turizma kakav je primjeren današnjem vremenu. Nakon ekspanzije masovnog turizma krajem prošlog stoljeća dolazi do usmjeravanja razvoja turizma prema pojedincu, sudioniku turističkog putovanja. Kao posljedica toga javlja se više posebnih oblika turizma koji odražavaju zahtjeve turističkih potrošača, njihovih preferencija, sa specifičnim uslugama i potrebama koje žele zadovoljiti na nekom putovanju. Navedenim potrošačima nastoji se prilagoditi turistička ponuda i turistički proizvod, tvoreći tako različite oblike turizma kako bi se uspješno konkuriralo na

²³ Fratus, B., Tomassoni, R, op.cit. str. 65. – 69.

²⁴ Jadrešić, V.: Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma, op.cit. str. 223

turističkom tržištu. Uočavajući prve znakove negativnosti masovnog turizma, javila se potreba za pronalaženjem modela koji vodi ka održivom razvoju turizma.

Diverzifikacija turizma na različite tj. posebne, alternativne, specifične selektivne oblike turizma temeljene na konceptu održivosti. S aspekta potražnje, pojam selektivnih oblika turizma karakterizira oblik kretanja turista potaknut nekim specifičnim turističkim motivom. To može biti motiv vezan uz zdravlje, sport, kulturu, manifestacije, gastronomiju, lov i slično.

S aspekta ponude koncept razvoja turističke destinacije temelji se na maksimizaciji turističkog prometa i zadovoljstva posjetitelja, uz istovremeno poticanje održivog razvoja turizma.

U radu će biti analizirani selektivni oblici vezani uz promatranu destinaciju, a zasnovani prema prirodnim i društvenim resursima,

- ekoturizam,
- eno-gastronomski,
- wellness,
- manifestacijski turizam.

5.1 Ekoturizam

Prema Rječniku turizma, ekoturizam je „turizam u kome je naglasak na boravku turista u prirodnoj i nezagađenoj okolini, posebno u područjima s određenim stupnjem zaštite te okoline (nacionalni parkovi)“.²⁵

Ekoturizam je oblik turizma koji uključuje posjećivanje netaknutih i relativno neometanih prirodnih područja, zamišljen kao alternativa uobičajenom komercijalnom masovnom turizmu s malim utjecajem na sredinu i često u malim razmjerima. To znači odgovorno putovanje u prirodna područja čuvajući okoliš i poboljšavajući dobrobit domicilnog stanovništva.

Glavni resurs i atrakcija ovog selektivnog oblika je svakako flora i fauna, odnosno prirodna osnova destinacije. Cilj je privlačenje turista u prirodna okruženja koja su jedinstvena i pristupačna, bez obzira da li su formalno zaštićena. Iznimno je važan doprinos lokalne zajednice jer ovaj oblik

²⁵ B. Vukonić, N. Čavlek, (2001): Rječnik turizma, str.84

turizma direktno utječe na istu. Pozitivni učinci su otvaranje novih radnih mjesta i razne vrste poduzetništva, unaprjeđenje lokalne infrastrukture, posebice u prometu, olakšan pristup socijalnim pogodnostima, kao što su zdravstvena zaštita, obrazovanje i slično.

5.1.1 Park Madonie

S ukupnom površinom od oko 400 km², geopark obuhvaća veliki dio pokrajine Palermo. Službeno je otvoren 9. studenog 1989. godine. Park Madonie uključuje istoimeni planinski masiv, smješten na sjevernoj obali Sicilije, između toka rijeke Imere i Polline. Osim što je prirodni rezervat, park je naseljeno područje i čini ga 15 općina s područja Palerma: Caltavuturo, Castelbuono (SL.14), Castellana Sicula, Cefalù, Collesano, Geraci Siculo, Gratteri, Isnello, Petralia Soprana, Petralia Sottana, Polizzi Generosa, Pollina, San Mauro Castelverde, Scillato i Sclafani Bagni. UNESCO - ov park Madonie također čuva vrlo bogatu i rijetku prirodnu baštinu.

Vegetacijom je bogata i raznolika, također uzimajući u obzir teritorij koji uključuje nadmorske visine od nekoliko, pa sve do 2000 metara nadmorske visine. Na vrlo malom području, oko 2 % od ukupne površine Sicilije, raste više od polovice vrsta najrazvijenije flore: oko 2600 biljaka, gotovo isti broj kao i vrste prisutne u Egiptu, Tunisu i Alžiru. U Madonieu postoje i stotine endemskih biljaka koje su jedinstvene u svijetu. Najpoznatija od njih je jela Nebrordi.

U rezervatu obitavaju sve vrste sisavaca koje žive na Siciliji, a među njima postoji nekoliko endemskih, rijetkih i zaštićenih vrsta kao što su jelen lopatar, europski jež, dnevni leptiri, crvena lisica itd. Gastronomska ponuda rezervata prilično je bogata i atraktivna, a glavnu ponudu čine lokalni proizvodi kao što su meso, kobasice, salame, sir, masline, gljive i svježe sezonsko voće i povrće, dok se u blizini proizvode jedna od najboljih vina na Siciliji. Park je privukao je interes javnih institucija i proizvodnog sektora, formalizirajući partnerstva kako bi se, u perspektivi održivog razvoja, potaknula gospodarska aktivnost regionalnog eko-turizma. Staze ukupne dužine od 300 km uključuju urbane geološke staze, muzeje i prikladne su za šetnju i planinarenje različite težine i duljine. Ostale sportske aktivnosti kao dio turističke ponude su jahanje, brdski biciklizam, slobodno penjanje, skijanje i sl. Valja spomenuti i avanturistički park Madonie u kojem se nalaze brojne akrobatske rute, staze za brdski bicikl, područja za streličarstvo, natjecanja u orijentacijskom trčanju i izleti u prirodu.

Desetljećima je Siciliji nedostajala politika očuvanja goleme prirodne baštine na otoku, što je rezultiralo njezinom eksploatacijom i rastom urbanih područja koja su bila pretjerana stvarajući

mješavinu kuća, stambenih blokova, tvornica, bespravno izgrađenih zgrada, skladišta i vile. U posljednjih nekoliko desetljeća zaštićena područja stvorena su manje-više po cijelom otoku, od kojih neka sadrže prirodnu baštinu koja se poštuje, ali mnoga nisu zaštićena na odgovarajući način, a u nekima se eksploatacija nastavlja, iako u manjoj mjeri nego u prošlosti. Sada se postupno shvaća da ta područja predstavljaju budući prosperitet otoka, pa se kao rezultat toga čuvaju i štite. Rast turizma na otoku danas sve je više povezan s objektima koji se nalaze unutar ili u blizini ovih područja i koji posjetiteljima nude jedinstvene atrakcije.

Slika 14: Castelbuono, Madonie

Izvor (<https://www.visitsicily.info/en/madonie-and-nebrodi/#iLightbox/gallery44781/0>), (20.08.2021)

5.2 Eno-gastronomski turizam

Vinski turizam podrazumijeva turističko putovanje koje uključuje posjetu vinogradima, vinarijama, vinskim festivalima i izložbama vina, pri čemu degustacija vina i/ili doživljaj atrakcija vinogradarske regije predstavljaju primarnu atrakciju. Za razliku od vinskog, gastronomski turizam ima dvojak funkciju. Možemo ga promatrati kao ispunjenje fiziološke potrebe za hranom, no s druge strane, veliki broj turista u njemu vidi atraktivnost i motiv za posjet određene

destinacije.

Sicilija je kolijevka mediteranske prehrane. U ovoj regiji nalazimo kuhinju s ukusnom i bogatom raznovrsnošću proizvoda koja pokazuje fantastičnu ravnotežu između kopna i mora i gastronomsku tradiciju koja je u suštini mediteranska. Složena povijest Sicilije ostavila je traga u arhitekturi, kulturi i običajima, ali naročito u gastronomiji. Grci su donijeli grožđe i masline te su stanovništvo upoznali s vinarstvom. Rimljani su tada donijeli mahune, slanetak, leću i sorte tjestenine. Iskrčili su velike dijelove zaleđa te posadili pšenicu u plodno tlo. Arapi su donijeli bademe, anis, marelice, artičoke, cimet, naranče, pistacije, šipak, šafran, sezam, špinat, šećernu trsku, lubenicu i rižu. Gastronomsku ponudu otoka proširili su kombinacijama okusa koje se danas smatraju tipično sicilijanskim, poput slatko-kisele mješavine grožđica i pinjola koje se mogu pronaći u mnogim omiljenim sicilijanskim jelima. Arapi su predstavili sladoled i granitu (polusmrznuta je i izrađena od vode, šećera i raznih aroma, a najpoznatija je od lokalnih svježe cijedenih limuna), marcipan i kandirano voće. Oni su revolucionirali poljoprivredne tehnike, izgradili suvremene sustave navodnjavanja, masovno proizvodili sušenu tjesteninu i destilirani mošt od grožđa za stvaranje grappe. Normani su na otok donijeli sjevernoeuropske inovacije, uključujući rotisserie (tehnika sporog kuhanja) i tehnike sušenja ribe. Francuzi su u međuvremenu donijeli kulinarsku sofisticiranost i kuhare koji su radili u aristokratskim palačama po cijelom otoku.

Hrana na Siciliji je lokalna, banane i ananas obično su jedino uvezeno voće, dok su naranče, limun, jagode, trešnje, breskve, dudovi, dinje, lubenice, smokve, grožđe i bodljikava kruška sorte voća koje se uzgajaju na otoku. Najsvježija riba i plodovi mora nalaze se u velikim ribarskim lukama Sciacca, Mazara del Vallo, Trapani, Castellammare del Golfo, Porticello, Aci Trezza, Marzamemi i Pozzallo, itd. Ponuda svježe ribe je široka, tako da se na tržnicama mogu pronaći: sabljarke, tuna, brancin, orada, lignje, hobotnice, kozice, školjke, srdele, incuni i slično. Planinski lanci Sicilije poznati su po svojim sirevima, salamama, kobasicama, i gljivama, dok su po cijelom otoku rajčice dostupne rajčice, patlidžani, tikvice, masline, kapari, češnjak, luk, grašak, mahune, slanetak, aromatično bilje te mnoge druge sorte povrća i mahunarki koje obogaćuju brojne specijalitete otoka. Riba i morski plodovi uglavnom dominiraju, osim u planinskim predjelima poput Madonije i Nebrodija, gdje su janjetina i svinjetina popularnija vrsta mesa. Ove regije proizvode izvanredne sireve poput ricotte, caciocavalla (vrsta zrele ricotte) i različitih vrsta pecorina (proizvedenog od ovaca). Berba maslina na Siciliji odvija se od sredine rujna do kraja studenog, ovisno o području i nadmorskoj visini na kojoj se masline uzgajaju - postoji značajna razlika između Etne i Val di Mazare. Najbolji proizvođači masline beru ručno, a na otoku se proizvodi sve veći broj organskih

ulja. Sicilija proizvodi oko 10% talijanskog maslinovog ulja. Na otoku postoji 6 područja proizvodnje maslinovog ulja DOP (zaštićena oznaka izvornosti). Najčešće sorte maslina za proizvodnju ulja su Biancolilla, Castiglione, Carolea i Nocellara.

Zahvaljujući svojim geografskim karakteristikama i terenu, Sicilija proizvodi veliku raznolikost grožđa različitih sorti. Vinova loza uzgaja se na teritorijima koja se međusobno vrlo razlikuju po visini i klimi. Oni se kreću od obalnih područja Agrigenta do brda Trapani i Marsale, pa sve do viših područja vulkana Etna. Postoji mnogo unutarnjih područja otoka koji proizvode izvrsna vina, uključujući Palermo, Ragusa i Syracuse. Danas su izleti s hranom i vinom sve traženiji i cijenjeni kao način otkrivanja teritorija. Mnoge vinarije organiziraju jednodnevne izlete za goste, nudeći im priliku da upoznaju krajolik i tehnike proizvodnje vina, posjete podrume i kušaju sicilijanska vina i domaće proizvode. Mnoge sicilijanske vinarije nude gostoprimstvo u pogledu smještajnih kapaciteta. Što se tiče vinskog (eno) turizma, grad Marsala je na samom vrhu turističke atraktivnosti. S gospodarstvom koje se temelji uglavnom na poljoprivredi i vinskoj industriji, Marsala je posljednjih godina razvila svoj turistički potencijal i domaćin je raznim vinskim i gastronomskim događanjima. Vino Marsala svjetski je poznato i proizvodi se od bijelih sorti grožđa Grillo, Inzolia i Catarratto.

5.3 Wellnes turizam

Wellness turizam oblik je medicinskog turizma u svrhu promicanja zdravlja i dobrobiti fizičkim, psihološkim ili duhovnim aktivnostima. Obuhvaća široko područje zdravstveno orijentiranog turizma, od preventivnog i zdravstveno provodljivog liječenja do rehabilitacijskih i kurativnih oblika putovanja. Koncept wellnessa razvio se iz niza terapija koje postoje u zdravstvenom turizmu (hidroterapija, talasoterapija, balneoterapija). Radi se, zapravo, o integraciji različitih komponenata od utjecaja na poboljšanje kvaliteta života, kao što su kretanje, fizičke vježbe, uravnotežena ishrana, opuštanje i redukcija stresa, ali i osjećanje zadovoljstva (holistički pristup zdravlju). Smatra se da wellness doprinosi harmoniji mentalnog, fizičkog i duhovnog zdravlja i da se tu više radi o promjeni načina života nego o liječenju neke posebne bolesti.

Otok Sicilija bogat je vodom prožetom geotermalnom energijom. S obzirom na intenzivan podzemni život Etne, sicilijanske terme uživale su još od rimskog doba. U provinciji Catania, na obroncima vulkana, nalazi se barokni grad Acireale Terme Acireale imaju vrlo drevno podrijetlo,

prvi koji su poboljšali korisne kvalitete njihovih voda bili su Grci koji su ovdje izgradili prva termalna postrojenja. Rimljani su iskoristili kapacitete prethodnika i izgradili lječilišta čija je struktura vidljiva i danas. Spa tretmani ili tretmani koji se mogu učiniti u ovom centru su aerosoli, nazalni tuševi, insuflacije, ventilacija pluća, ispiranje nosa, hidro masaže, psnamoterapija i blato. Na području Santa Venere al Pozzo nalazi se termalni park čije vode dolaze iz sumporne baze Etne. Uz Jonsku obalu, u blizini provincije Taormina, nalaze se dva grada; Letojanni i Ali Terme. Već su bile određene u 1500-ima, ali popularnost je eskalirala tek u 17. stoljeću, zahvaljujući Descartesu, koji ih je posjetio tijekom svojih putovanja po Italiji između 1623. i 1625. godine. Na Tirenskoj obali nalaze se Terme Vigliatore, čije se sumporne vode, posebno one iz Fons Venerisa, također koriste za piće. Uz ovu obalu leži i Termini Imerese, u prošlosti poznat kao Thermae Himerensis. Feničani i Grci, opet, bili su prvi koji su otkrili ljekovita svojstva područja, a naravno Rimljani su bili prvi koji su izgradili prve kupališne prostore. Danas se mogu vidjeti tragovi Grand hotela delle Terme iz 19. stoljeća. Između Palerma i Trapanija, Castellammare del Golfo čeka sa svojim Termama Segestane. Ovaj je izvor, prema mitu, nastao kad su Nimfe htjele obnoviti Herkula. U stvarnosti je to drevni mlin u mjestu Ponte Bagni. Na jugu, na obali Agrigenta, nalaze se Montevago, čiji su Acqua Pia terme uronjeni u bujni park, i Sciacca, najstariji izvor termalnih voda na otoku. Iako je Sicilija termalna oaza, njezini satelitski otoci ne mogu, a da ne dijele slična geološka svojstva. Pantelleria je domaćin velikom broju termalnih kupki. Na otoku se nalazi špilja Benikulà koja se smatra pravom prirodnom saunom. Sastoji se od vanjske prostorije koja služi kao hladna kupelj, te unutarne u kojoj kroz pukotinu u stijeni istječe vodena para temperature od 40 ° C. Još jedno sumporno vrelo nalazi se u jezeru Specchio di Venere, dok su obavezne prirodne kupke uz obalu: Cala Gadir, špilja Sateria i Cala Nicà. Na Eolskom otoku, istočno od Vulcana, nalazi se Baja Levante poznata kao termalno kupalište, turistička atraktivnost leži u regenerirajućem blatu koje izvire s površine.

5.4 Manifestacijski turizam

Turizam je usko povezan sa manifestacijama, pošto su one često dio turističke ponude koju destinacija može pružiti turistima. Isto tako, manifestacije koje su na međunarodnoj razini mogu biti i glavni razlog zbog kojega će turisti posjetiti određenu destinaciju. Dakle, turizam utječe na manifestacije, ali i manifestacije utječu na turizam te bitno mogu povećati potražnju za određenom destinacijom.

Na otoku s tako složenom i bogatom poviješću kao što je Sicilija, možda ne čudi spoznaja da je raznolikost i broj kulturnih događanja i lokalnih festivala golem. Bez obzira na godišnje doba otok je prepun manifestacija. Svaki grad i selo imaju svog sveca zaštitnika koji se poslušno slavi povorkama po ulicama, vatrometima i obiljem hrane i pića. Dvije od najspektakularnijih su u Palermu i Cataniji, gdje se djela Santa Rosalia i Sant'Agata obilježavaju raskošnim prikazima predanosti i radosti. Povorke pod maskama na Veliki petak kao izraz sicilijanske vjerske kulture, odvijaju se u gradovima i selima po cijelom otoku. Piazza Armerina, na primjer, slavi svoju povijest normansko-arapskim turnirom u mačevanju na konjima. Caltagirone godišnje osvjetljava 142 stepenice keramičke pločice Scala di Santa Maria del Monte; Sciacca, Acireale i drugi gradovi organiziraju stari poganski karneval. San Vito Lo Capo održava festival zmajeva, a grad Noto poziva umjetnike da jednu svoju ulicu prekriju mozaicima s laticama. Karneval u Acirealeu (Catania) jedan je od najstarijih na Siciliji. Prvi groteskni plovci izgrađeni su 1880. godine, a ova se stara tradicija održala na životu zahvaljujući stručnim i voljnim lokalnim obrtnicima koji prenose svu njihovu maštu i znanje u stvaranju svojih umjetničkih plovaka. Kulturni život otoka se ogleda također i otvorenju međunarodne operne sezone u Teatru Massimo u Palermu i Teatru Massimo Bellini u Cataniji, grčke kazališne festivale i glazbene događaje u starogrčkim kazalištima u Sirakuzi, Segesti, Tindari i Taormini. Festival di Morgana organizira se svake godine od 1975. Zahvaljujući ovom međunarodnom događaju, Međunarodni muzej lutaka "Antonio Pasqualino" svoju veliku međunarodnu kolekciju uživo prikazuje na pozornici i promiče međukulturni dijalog. Festival promovira tradicionalnu i suvremenu kazališnu i lutkarsku umjetnost te zakazuje predstave i tvtke iz Italije i inozemstva. U prošlim je izdanjima sudjelovao tvtke i umjetnike iz Indije, Mijanmara, Vijetnama, Kambodže, Turske, Balijske, kao i iz mnogih europskih zemalja. Neke dugotrajne suradnje s prestižnim organizacijama i institucijama jamče visoku kvalitetu događaja i sposobnost Festivala za interakciju i angažiranje lokalnog teritorija.

Takva suradnja također je dokaz volje Muzeja da pomogne kulturnoj razmjeni među različitim zemljama i plod različitih kazališnih praksi s konačnim ciljem da pomogne mirnom dijalogu između zemalja koje se zemljopisno, kulturno i politički razlikuju. U svibnju 2001. UNESCO je "Opera del Pupi" proglasio "Remek-djelom usmene i nematerijalne baštine čovječanstva".²⁶

6. TURISTIČKI SMJEŠTAJNI KAPACITETI, DOLASCI I NOĆENJA

U prethodnim poglavljima analizirane su prirodne i kulturne turističke atrakcije Sicilije, a u ovom poglavlju biti će analizirana ponuda turističkog smještaja. Smještajni kapaciteti su dio turističke ponude i spadaju u komponentu ugostiteljstva skupa s prehranom, pićem i zabavom u određenoj destinaciji.

6.1 Vrste smještajnih kapaciteta

Smještajni objekt podrazumijeva poslovni objekt kojim posluje ugostitelj (pravna ili fizička osoba registrirana za obavljanje ugostiteljske djelatnosti u skupini hoteli) ili pravna osoba koja nije ugostitelj, ali pod uvjetima propisanim zakonom za ugostitelja može obavljati ugostiteljsku djelatnost.

U osnovne smještajne objekte ubrajaju se hotel, hotel baština, hotel, aparthotel, turističko naselje, apartmani, pansion. Uz osnovne smještajne objekte razlikuju se i komplementarni smještajni objekti u koje se ubrajaju privatni smještaj, kampovi, kamp naselja, kuće za odmor, seljačka imanja, planinski i lovački domovi itd.

Smještajni kapaciteti bitan su čimbenik prilikom analiziranja pojedinog prostora. Oni čine bitan dio cijele turističke ponude stoga ih se kao takve treba i promatrati. Turisti odabiru smještajni objekt koji je prilagođen njihovim željama i potrebama, dok su na odmoru. Sicilija nudi hotele, kampove, sobe s doručkom te privatne smještaje.

²⁶ <https://www.museodellemarionette.it/en/>

Tablica 1: Ukupan broj postelja u 2017. i 2018. godini

Pokrajine	Osnovni smještajni objekti	Komplementarni objekti	Ukupan broj postelja 2017.g	Osnovni smještajni objekti	Komplementarni objekti	Ukupan broj postelja 2018.g	Porast / pad %
Messina	31 190	17 171	48 361	31 132	17 504	48 636	0,6
Palermo	24 660	11 486	36 146	25 227	12 644	37 871	4,8
Ragusa	11 929	8 623	20 552	11 929	8 802	20 731	2,1
Enna	1 229	1 343	2 572	1 288	1 479	2 767	7,6
Trapani	16 644	14 089	30 733	15 982	14 330	30 312	-1,4
Siracusa	12 138	6 672	18 810	12 548	6 961	19 509	3,7
Caltanissetta	2 193	1 469	3 662	2 240	1 574	3 814	4,2
Agrigento	10 054	7420	17 474	11 040	7 842	18 882	3,3
Catania	12 678	11 472	24 150	12 541	10 827	23 368	-3,2

Izvor : <https://osservatorioturistico.sicilia.it/> (28.08.2021.)

Tablica 4. sadrži podatke za ukupan broj postelja po smještajnim kapacitetima u odnosu na pojedine pokrajine na Siciliji. U navedenoj tablici analizirani su podatci za 2017. i 2018. godinu, prema podjeli na osnovne i komplementarne smještajne kapacitete. Na Siciliji najveći broj postelja imaju hoteli, zatim slijede kampovi, privatni iznajmljivači, sobe s doručkom te na kraju seljačka imanja. U nastavku rada, podatci su analizirani iz aspekta svake pokrajine zasebno.

Iz navedene tablice vidljivo je da su osnovni smještajni objekti vrlo dobro zastupljeni u provinciji Messina, dok na području pokrajina Caltanissetta i Enna, velik broj postelja je dio komplementarnih smještajnih objekata. Messina je vodeća po broju smještajnih kapaciteta u svim analiziranim kategorijama.

Tijekom 2018.godine smještajne kapacitete pokrajine Palermo karakterizira faza u kojoj se ne-hotelski sektor snažno širi zahvaljujući afirmaciji poduzetništva povezanog s iznajmljivanjem privatnog smještaja. Palermo nudi jedan od najviših standarda kvalitete smještaja u cijeloj regiji kojem prethodi samo Messina. Trapani, odmah iza Messine vode po broju hotela i kampova, što je posljedica kupališnog turizma. Što se tiče broja postelja na seljačkim imanjima, tu predvode Catania i Ragusa jer je takav oblik turizma upravo karakterističan za manja ruralna područja.

6.2 Turistički dolasci i noćenja

Turistički dolasci i noćenja na Siciliji, analizirani su za period od 2016. do 2020. godine. Podaci za broj noćenja i broj dolazaka turista u navedenom periodu prikazani su u tablici 5. u nastavku.

Tablica 5. Godišnji broj dolazaka i broj noćenja turista

Godina	DOLASCI	NOĆENJA
2016.	1.289,597	3.017,804
2017.	1.325,484	3.032,453
2018.	1.255,913	2.882,530
2019.	1.335,692	3.085,227
2020.	1.001,417	2.657,091

Izvor: http://pti.regione.sicilia.it/portal/page/portal/PIR_PORTALE/PIR_LaStrutturaRegionale (1.09.2021).

Iz tablice 5. vidljivo je da je broj dolazaka i noćenja turista na području Sicilije u periodu od 2016. do 2017. godine imao uzlaznu putanju, kao i u periodu od 2018. do 2019. godine kada je zabilježen porast turističkih tokova u odnosu na prethodnu godinu. Obzirom na globalnu pandemiju i sve poduzete mjere ograničavanja kretanja i putovanja, u 2020. godini zabilježen je veliki pad dolazaka i noćenja turista. Dolasci su se u odnosu na prethodnu 2019. godine smanjili za gotovo 33 %, a noćenja za 24 %.

Podaci ukazuju na tendenciju rasta turističkih dolazaka i noćenja sve do perioda globalne pandemije. Podaci koje je prikupio Regionalni statistički centar svakodnevnom online registracijom iz smještajnih objekata koji djeluju na području Sicilije, čak i ako su i dalje privremeni, govore o 15 milijuna prisutnosti i gotovo 5 milijuna dolazaka. Prisutnost talijanskih gostiju na otoku iznosi blizu 7 milijuna 500 tisuća, što je malo smanjenje u odnosu na 2017. (- 0,3 %). Posebno pozitivan trend odnosi se na nerezidentnu komponentu: dolasci rastu za 6,7 %, a noćenja za 6,3 % u odnosu na 2017. godinu. Osobito se povećala prisutnost stranih gostiju posebno u ne-hotelskom sektoru (+13,6 %) u odnosu na (+ 4,8 %) u hotelskom sektoru.

Za razliku od 2017., u 2018. strani turisti su premašili Talijane po posjećenosti (7,6 milijuna nerezidenata i 7,4 milijuna stanovnika). Prosječni broj noćenja u smještajnim objektima za svaki dolazak (prosječni boravak) jednak je 3 noćenja po osobi, stabilan broj i za talijanske goste (od 2,8 noćenja, kao u 2017. godini) te za inozemne goste (3,3 noćenja kao u 2017. godini). Messina, s gotovo 3,5 milijuna noćenja je glavno turističko odredište sa 23,1 % od ukupnog broja provincija Sicilije. To je vjerojatno i zbog blizine Eolskog arhipelaga. Slijede Palermo i Trapani, sa 21,7 %, odnosno 15,7 % ukupne prisutnosti turista zabilježene na otoku. Tijekom 2018. godine, što se tiče posjećenosti, najveći postotak povećanja zabilježen je u Ragusi (+13,2 %) u odnosu na 2017.), u Enni (+11 %) i u Palermu (+10,3 %). Pozitivan je trend zabilježen i na području Etne, gdje posjećenost premašuje 2 milijuna (+1,3 %) u 2017. godini, što je jednako 14 % ukupnog broja u regiji.

U nastavku je prikazana i turistička posjećenost Sicilije prema nacionalnosti turista.

Tablica 6. Postotak noćenja prema nacionalnosti gostiju

Nacija	Postotak ukupnog noćenja (%)
Hrvati	28,0
Francuzi	20,5
Jugoistočna Azija	20,3
Njemačka	15,3
Velika Britanija	8,5

SAD	6,6
-----	-----

Izvor: <https://www.lasicilia.it> / (3.9.2021.)

Navedeni podaci odnose se na 2019. godinu koja se uzima kao referentna zbog izvanredne situacije globalne pandemije u 2020. godini koja je bitno odskakala od prosjeka posljednjih 5 godina.

ZAKLJUČAK

Na temelju proučene literature i podataka iznesenih u ovom završnom radu, možemo zaključiti da Sicilija ima bogatu materijalnu i nematerijalnu baštinu, pri čemu je mnoštvo nje i zaštićeno. Navedene činjenice stvaraju idealne preduvjete za uspješan razvoj turizma. Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji, turistički sektor smatra se najvećom i jednom od najbrže rastućih svjetskih industrija. Turizam danas igra važnu ulogu u gospodarstvu većine zemalja, a povezan je s razvojem i sve većim brojem odredišta u svijetu. Sicilija ima izrazito pogodan geografski, a samim time i prometni položaj jer se nalazi u blizini emitivnih tržišta. Također, blaga sredozemna klima i duga kupališna sezona od skoro šest mjeseci privlači posjetitelje iz cijeloga svijeta. Važno je napomenuti da otok posjeduje i atraktivnu prirodno geografsku osnovu. Među posebnostima teritorija ističu se vulkani, poput Etne, najvećeg aktivnog vulkana u Europi, smještenog na istoku Sicilije. Njegove erupcije stvorile su tijekom stoljeća jedinstvene krajolike u svijetu. Valja napomenuti i Eolski arhipelag kao i brojne plaže tri mora koja okružuju promatranu destinaciju. U radu su obrađeni i neki od selektivnih oblika turizma, gdje se jasno vidi raznolika i bogata turistička ponuda Sicilije. Brojni osvajači i kolonizatori kroz povijest su ostavili u nasljeđe brojne spomenike kulture, građevine, okuse i recepte. Bogata enogastronomska ponuda je jednim dijelom rezultat upravo tih miješanja kultura. Što se tiče wellness turizma, koji se direktno nadograđuje na zdravstveni možemo zaključiti da su Italiju oduvijek smatrali jednim od najpoželjnijih termalnih odredišta. Zemlja vode i vulkana još od starih Rimljana posjeduje brojna termalna kupališta, sumporna vrela sa ljekovitim svojstvima. Za ljubitelje kulturnog turizma Sicilija je neiscrpan izvor znanja, povijesti, umjetnosti i kulture. Toplina i radost sicilijanskog života očituje se u svoj svojoj bujnosti u proslavama posvećenim karnevalu, najradosnijem i najšarenijem festivalu u godini.

Tijekom cijele godine odvijaju se kulturni i folklorni događaji - festivali tipičnih proizvoda, vjerski festivali, sajmovi i tržnice. Kao i svaka destinacija i Sicilija ima određene probleme koji nepovoljno utječu na turizam i njegovu održivost. Loše gospodarenje eko sustavom, kršenje šuma i osiromašenje flore i faune, te potencijalne akcije koje ne služe za dobrobit domicilnog stanovništva. Osim toga, turizam Sicilije u odnosu na matičnu zemlju i dalje prilično nerazvijen. Na temelju dostupnih informacija može se zaključiti Sicilija ima problema s nezaposlenošću, korupcijom u lokalnoj upravi, a u mnogim gradovima i četvrtima mafija još uvijek vrši štetan utjecaj. Korumpirana investicijska klima drži poslovanje podalje, zbog čega je Sicilija i dalje relativno siromašna u usporedbi s drugim talijanskim regijama. Stanovnici često ne mogu pristupiti zaposlenju ako ne znaju utjecajne ljude i mladi nastave napuštati otok kako bi pronašli posao na prosperitetnijem sjeveru.

LITERATURA

Knjige

- Curić, Z., Glamuzina, N., Opačić, V. T., 2013: *Geografija turizma*, Ljevak, Zagreb
- Boniface, B., Cooper, C., Cooper, R., 2005: *Worldwide Destinations*, Elsevier Butterworth – Heinmann, Oxford
- Burton R., 1995: *Travel geography*, Longman, Harlow
- Gardner, P., Scott, A., Rohan, M., S., Shackleton, A., 2004: *Države svijeta*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Fratus B., Tomassoni R., Sicilia, Istituto Italiano Edizioni Atlas S.p.A., Bergamo, 1982.
- Natek, K., Natek, M., 2000: *Države svijeta*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Natek, K., Natek, M., 2003: *Države svijeta-Europa*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Bojana Z. Lipovšćak, Snježana B., 2008: *Nezaboravna putovanja Europom*, Mozaik knjiga, Zagreb
- Jadrešić, V. 2010: *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Plejada, Zagreb
- Vukonić B, Čavlek N, (2001): *Rječnik turizma*, Masmedia, Zagreb

Internetske stranice

Obilježja Sicilije:

<https://www.visitsicily.info/en/il-monte-etna-2/>

Vulkan Etna:

<https://www.visitsicily.info/en/il-monte-etna-2/>

Park prirode Nebrodi:

<http://www.visitsicily.info/en/madonie-and-nebrodi/>

Catania :

<http://www.comuneacisantantonio.gov.it/it-it/home>

Konkordijin hram:

<http://www.italia.it/en/home.html>

Prirodna osnova:

https://www.unipu.hr/images/50022829/Nikola_Vojnovic-

[Prirodna osnova i turizam.pdf](#)

Eolski otoci:

<http://www.italia.it/en/discover-italy/sicily.html>

Enogastronomija:

<https://www.visitsicily.info/en/discover/enogastronomia/>

Wellness turizam:

<https://www.visitsicily.info/en/discover/thermal-tourism/>

Manifestacijski turizam:

<https://www.visitsicily.info/en/discover/thermal-tourism/>

Statistički podaci (dolasci, noćenja) :

<https://osservatorioturistico.sicilia.it/>

Podaci o temperaturi mora:

<https://www.seatemperature.org/europe/italy/>

Članak u časopisu

Filipčić, A., Šegota, T., (2003): *Köppenova podjela klima i Hrvatsko nazivlje*, Geoadria, 8/1, 17-37

Popis tablica

Tablica 1: Ukupan broj postelja u pokrajinama Sicilije u 2017. i 2018. godini

<https://osservatorioturistico.sicilia.it/> (25. siječnja 2021.)

Tablica 2: . Prosječne temperature zraka, padaline te sati dnevnog i sunčevog svjetla

<http://www.thesicilyisland.com/climate-temperature-and-weather/> (20.08.2021).

Tablica 3: Osnovne karakteristike Tirenskog, Jonskog i Sredozemnog mora

<http://worldseatemp.com/en/> (28.08.2021.)

Izvori slika

Slika 1.: Položaj Sicilije na karti Europe

<http://www.conigliofamily.com/LaBeddaSicilia.htm> (01. rujna 2020.)

Slika 2. Reljef Sicilije

<https://www.mapsof.net/sicily/topographic-map-of-sicily> (1.09.2021.)

Slika 3. Vulkan Etna

<https://www.visitsicily.info/en/il-monte-etna-2/> (16.06.2021.)

Slika 4. Eolsko otočje položaj na karti

<https://www.visitsicily.info/en/10cosea/the-aeolian-islands/> (17.06.2021.)

Slika 6. Obala Eolskog otočja

<http://www.scip.be/index.php?Page=PhotosAeolian&Lang=EN> (16.06.2021.)

Slika 7. Prosječna najviša i prosječna najniža temperature zraka u °C

<https://www.holiday-weather.com/sicily/averages/> (01. rujna 2020.)

Slika 6. Rijeke Sicilije

<http://www.freeworldmaps.net/europe/italy/sicily/map.html> (01. rujna 2020.)

Slika 7. Biogeografska obilježja Sicilije

<http://www.bestofsicily.com/mountains.htm>, (16.04.2020.)

Slika 8. Park prirode Nebrodi

<http://www.visitsicily.info/en/madonie-and-nebrodi/> (01. rujna 2020.)

Slika 9. Park prirode Alcantara

<https://www.visitsicily.info/en/the-gorges-of-alcantara-and-gorges-tiberius/> (1.09.2021.)

Slika 10. Palatinska kapela, Palermo

<https://www.visitsicily.info/en/palatine-chapel/> (19.6.2020.)

Slika 11. Katedrala Svetog Antonia, Catania

<http://www.comuneacisantantonio.gov.it/it-it/home> (18.07.2021.)

Slika 12. Pogled na grad Ragusa

<https://www.italymagazine.com/ragusa> (18.08. 2020.)

Slika 13. Konkordijin hram

<http://www.italia.it/en/travel-ideas/unesco-world-heritage-sites/agrigento-the-valley-of-the-temples.html> (18.08.2020.)

SAŽETAK

Tematika ovog rada je bila analiza i istraživanje turističkog potencijala Sicilije. U obzir su uzete njene prirodne atrakcije i antropogene atrakcije.

Sicilija je najveći otok u Italiji i u Sredozemnom moru, nevjerojatna zemlja bogata poviješću i tradicijom, gdje se umjetnost i kultura isprepliću s prirodnim resursima. Većinu navedenoga je UNESCO uvrstio na svoj popis.

Sastoji se od devet pokrajina, uključujući Palermo koji je ujedno i glavni grad regije. Vulkan Etna i Stromboli, Liparski otoci kao i niz ostalih parkova i rezervata prirode, brojni ostaci grčke, rimske, normanske, arapske, katalonske i ostalih kultura koje su se izmjenjivale u vladanju otoka, odlično očuvana arhitekturna baština, niz muzeja i galerija koje čuvaju remek djela svjetske umjetnosti, sve je to razlog da Sicilija iako nudi i klasičan mediteranski kupališni turizam, zahvaljujući blagoj klimi, čistom moru i beskonačnim plažama nudi i nešto više.

Na ovom otoku, turistu je u mogućnosti iskusiti povijest mnogih različitih razdoblja, vidjeti jedan od rijetkih preostalih aktivnih vulkana u Europi. Zahvaljujući miješanju kultura i utjecaja Sicilija nudi bogatu gastronomsku i enogastronomsku ponudu. Na Siciliji koegzistiraju vjerski obredi i tradicionalni obredi povezani sa društvenim i radnim životom. Umjetnost koja svoje korijene vuče iz prošlosti između devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća koja i danas živi zahvaljujući novim generacijama obitelji lutkara, drevnih majstora sicilijanske popularne kazališne umjetnosti.

SUMMARY

The topic of this paper was the analysis and research of the tourist potential of Sicily. Its natural attractions and anthropogenic attractions were taken into account.

Sicily is the largest island in Italy and in the Mediterranean, an amazing country rich in history and tradition, where art and culture intertwine with natural resources. Most of this has been included in UNESCO's list.

It consists of nine provinces, including Palermo, which is also the capital of the region. Mount Etna and Stromboli, the Aeolian Islands as well as a number of other parks and nature reserves, numerous remains of Greek, Roman, Norman, Arab, Catalan and other cultures that alternated in the rule of the island, well-preserved architectural heritage, museums and galleries that preserve masterpieces works of world art, all this is the reason that Sicily, although it also offers classic Mediterranean bathing tourism, thanks to the mild climate, clean sea and endless beaches, it also offers something more.

On this island, the tourist is able to experience the history of many different periods, to see one of the few remaining active volcanoes in Europe. Thanks to the mixing of cultures and influences, Sicily offers a rich gastronomic and enogastronomic offer. In Sicily, religious rites and traditional rites associated with social and working life coexist. An art that has its roots in the past between the nineteenth and early twentieth centuries that still lives on today thanks to new generations of the puppet family, the ancient masters of Sicilian popular theatrical art.